

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

Факультет управління та бізнес-дизайну

Кафедра фінансів та інвестицій

Дипломна магістерська робота

на тему : «Особливості оцінювання та управління фінансовою стійкістю банку»

Виконала : студентка 2 курсу, групи МгФМ-1-20
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та
страхування
освітньої програми Фінансовий менеджмент у сфері
бізнесу

Олена ПІКАЛЮК

Керівник к. е. н., доцент Ольга КРЕМЕНЬ

Рецензент д.е.н., проф. Андрій ЗОЛКОВЕР

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

Факультет управління та бізнес-дизайну

Кафедра фінансів та інвестицій

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Освітня програма Фінансовий менеджмент у сфері бізнесу

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів та інвестицій

_____ Ірина ТАРАСЕНКО

«_____» _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я

НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Пікалюк Олені Андріївні

1. Тема роботи «Особливості оцінювання та управління фінансовою стійкістю банку»
керівник роботи Кремень Ольга Іванівна, к. е. н., доцент
затверджені наказом вищого навчального закладу від 04 жовтня 2021 року № 286-уч
2. Строк подання студентом роботи 15 грудня 2021 року
3. Вихідні дані до роботи : Закони України, нормативні матеріали Національного банку України, література з питань оцінювання та управління фінансовою стійкістю комерційних банків, матеріали науково-практичних конференцій, статистичні матеріали Національного банку України, первинні документи та фінансова звітність АТ «Райффайзен Банк Аваль», дані, зібрані під час переддипломної практики.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) : вивчити економічну сутність фінансової стійкості банку; надати загальну фінансово-економічну характеристику банку; здійснити аналіз

фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк Аваль»; розробити рекомендації щодо підвищення рівня фінансової стійкості досліджуваного банку.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Кремень О.І., к. е. н., доц.		
Розділ 1	Кремень О.І., к. е. н., доц.		
Розділ 2	Кремень О.І., к. е. н., доц.		
Розділ 3	Кремень О.І., к. е. н., доц.		
Висновки	Кремень О.І., к. е. н., доц.		

7. Дата видачі завдання 30.06.2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вступ	27.09.2021 р.	
2	Розділ 1. Теоретичні основи оцінювання фінансової стійкості банку	11.10.2021 р.	
3	Розділ 2. Практичні аспекти оцінювання та управління фінансовою стійкістю Акціонерного Товариства «Райффайзен Банк Аваль»	25.10.2021 р.	
4	Розділ 3. Напрями підвищення рівня фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк Аваль»	08.11.2021 р.	
5	Висновки	15.11.2021 р.	
6	Оформлення магістерської роботи (чистовий варіант)	22.11.2021 р.	
7	Підготовування реферату іноземною мовою	22.11.2021 р.	
8	Здача магістерської роботи на кафедрі для рецензування	29.11.2021 р.	
9	Перевірка магістерської роботи на наявність ознак плагіату	10.12.2021 р.	
10	Подання роботи на затвердження завідувачу кафедри	13.12.2021 р.	

Студентка

_____ Олена ПІКАЛЮК
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ Ольга КРЕМЕНЬ
(підпис) (прізвище та ініціали)

Директор НМЦУПФ

_____ Олена ГРИГОРЕВСЬКА
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Пікалюк О. А. «Особливості оцінювання та управління фінансовою стійкістю банку» – Рукопис.

Дипломна магістерська робота за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою «Фінансовий менеджмент у сфері бізнесу» – Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, 2021 рік.

Дипломну магістерську роботу присвячено дослідженню теоретичних основ та обґрунтуванню практичних напрямів удосконалення оцінювання та управління фінансовою стійкістю банку. На підставі проведеної аналітичної оцінки фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк Аваль» розроблено рекомендації підвищення її рівня.

Запропоновано основні напрями підвищення рівня фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк Аваль», що включають підвищення якості активів банку та ефективності банківського менеджменту, мінімізація рівня банківських ризиків, підвищення рівня власного капіталу банку, запровадження нових механізмів оцінки та нагляду за показниками фінансової стійкості, підвищення рівня прибутковості операцій, диверсифікація (оптимізація) діяльності, створення нормативно-правової бази, яка забезпечить банкам реалізацію своїх економічних інтересів, регулювання ступеня втручання держави в діяльність банку, вдосконалення системи банківського регулювання та нагляду.

Ключові слова : оцінка, аналіз, управління, фінансова стійкість, активи, пасиви, норматив, показники.

АННОТАЦИЯ

Пикалюк Е. А. «Особенности оценивания и управления финансовой устойчивостью банка» – Рукопись.

Дипломная магистерская работа по специальности 072 «Финансы, банковское дело и страхование» по образовательной программе «Финансовый менеджмент в сфере бизнеса» Киевский национальный университет технологий и дизайна, Киев, 2021 год.

Дипломная магистерская работа посвящена исследованию теоретических основ и обоснованию практических направлений усовершенствования оценивания и управления финансовой устойчивостью банка. На основании

проведенной аналитической оценки финансовой устойчивости АО «Райффайзен Банк Аваль» разработаны рекомендации повышения ее уровня.

Предложены основные направления повышения уровня финансовой устойчивости АО «Райффайзен Банк Аваль», включающие повышение качества активов банка и эффективности банковского менеджмента, минимизация уровня банковских рисков, повышение уровня собственного капитала банка, введение новых механизмов оценки и надзора за показателями финансовой устойчивости, повышение уровня прибыльности операций, диверсификация (оптимизация) деятельности, создание нормативно-правовой базы, обеспечивающей банкам реализацию своих экономических интересов, регулирование степени вмешательства государства в деятельность банка, совершенствование системы банковского регулирования и надзора.

Ключевые слова : оценка, анализ, управление, финансовая устойчивость, активы, пассивы, норматив, показатели.

ANNOTATIONS

Pikaliuk O. A. «Features of assessing and managing the financial stability of the bank» - Manuscript.

Master's degree work in specialty 072 «Finance, banking and insurance insurance» on the educational program «Financial Management in Business» Kyiv National University of Technology and Design, Kyiv, 2021.

The master's thesis is devoted to the study of theoretical foundations and substantiation of practical areas of improving the assessing and management of financial stability of the bank. Based on the analytical assessment of the financial stability of Raiffeisen ank Aval, recommendations for improving its level have been developed.

The main directions of increasing the level of financial stability of Raiffeisen Bank Aval are proposed, including improving the quality of bank assets and efficiency of banking management, minimization the level of banking risks, increasing the bank's equity, introducing new mechanisms for assessing and monitoring financial stability, increasing profitability operations, diversification (optimization) of activities, creation of regulatory framework that will ensure the realization of banks' economic interests, regulation of the degree of state intervention in the activities of the bank, improving the system of banking regulation and supervision.

Key words : assessment, analysis, management, financial stability, assets, liabilities, norm, indicators.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ.....	11
1.1 Економічна сутність поняття «фінансова стійкість банку» та фактори, що впливають на неї.....	11
1.2 Інформаційне забезпечення та методи оцінки фінансової стійкості банківської установи.....	17
1.3 Управління фінансовою стійкістю банку.....	33
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ».....	40
2.1 Загальна фінансово-економічна характеристика банку.....	40
2.2 Оцінка фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк Аваль».....	48
2.3 Особливості управління фінансовою стійкістю банку.....	55
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»	58
3.1 Методи забезпечення підвищення рівня фінансової стійкості банків.....	58
3.2. Власний капітал банку як фактор впливу на фінансову стійкість.....	67
3.3. Вплив банківських ризиків на фінансову стійкість комерційних банків.....	72
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТКИ.....	85

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Невід'ємною частиною розвитку ринкових відносин в Україні є стабільна банківська система, від злагодженої роботи якої напряду залежить економіка нашої країни.

В умовах економічного спаду ризиковість діяльності банків суттєво підвищується, а отже постійне регулювання та нагляд за існуючими банками в Україні є важливим аспектом діяльності держави. На сьогоднішній день фінансовий стан кожного окремого банку є визначним в успішному функціонування банківської системи в цілому. В ході визначення ефективності роботи банківської установи приділяється увага і стійкості банку.

Необхідно зазначити, що фінансова стійкість є важливою складовою забезпечення довіри до комерційного банку та визначає здатність банку найбільш ефективно протистояти негативним факторам. Саме фінансово стійкий банк може відповідати за своїми зобов'язаннями та забезпечувати прибутковість на достатньому рівні, який забезпечить йому ефективне функціонування у наявному конкурентному середовищі навіть при виникненні випадкових непередбачуваних подій.

Зокрема, фінансова стійкість має бути не лише короткочасною ціллю банку, але також й стратегічним завданням. Слід зазначити, що забезпечення належного рівня фінансової стійкості банку досі є однією з складних і невирішених проблем, які не розроблені як в теоретичному, методологічному, так і в методичному та практичному аспектах. Отже, дослідження особливостей оцінки та управління фінансовою стійкістю банку є актуальним на даному етапі розвитку суспільства та є недостатньо висвітленим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансової стійкості досліджувалось такими науковцями як Зверяков М.І., Дзюблюк О.В., Коваленко В.В., Стечишин Т.Б., Ключко Л.А., Ситник Н.С. Можна вважати, що теоретично проблема оцінювання та управління фінансовою стійкістю комерційних банків розроблена і вивчена не дуже глибоко. Саме тому постає

необхідність систематизувати все те, що напрацьовано і запропонувати нові підходи, що можуть бути використані в сучасних умовах формування економічних відносин у нашому суспільстві.

На нашу думку комплексне дослідження особливостей, методів, показників оцінки та управління фінансової стійкості є актуальним і потребує більш глибокого дослідження.

Метою магістерської роботи є поглиблення та закріплення теоретичні знання, щодо оцінювання та управління фінансової стійкості банків.

Згідно з поставленою метою в роботі передбачається вирішення таких **завдань** :

- обґрунтувати економічну сутність фінансової стійкості банку та дослідити фактори, які впливають на фінансову стійкість;
- узагальнити методи оцінки фінансової стійкості банківської установи;
- з'ясувати методичні підходи щодо управління фінансовою стійкістю банку;
- надати загальну фінансово-економічну характеристику Акціонерного Товариства «Райффайзен Банк Аваль»;
- здійснити оцінку фінансової стійкості комерційного банку;
- розкрити особливості управління фінансовою стійкістю банківської установи;
- запропонувати методи забезпечення підвищення рівня фінансової стійкості банків;
- дослідити власний капітал АТ «Райффайзен Банк Аваль» як фактор впливу на фінансову стійкість;
 - визначити вплив банківських ризиків на фінансову стійкість комерційних банків.

Об'єктом дослідження є фінансова стійкість АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Предметом дослідження є особливості оцінювання та управління фінансовою стійкістю комерційного банку в сучасних умовах ринкової економіки.

Методи дослідження. Для виконання завдань дослідження та досягнення поставленої мети в роботі було використано наступні методи: монографічний, методи статистичної обробки даних, порівняння (аналіз динаміки показників банку). Для вводу та аналізу даних використані засоби Microsoft Word, Microsoft Excel.

Методологічною основою дослідження є сукупність способів наукового пізнання та загальнонаукові принципи його проведення. Теоретичною основою дослідження слугували базові положення фінансової науки, сучасна фінансова теорія, роботи вітчизняних і зарубіжних учених з проблем формування системи оцінювання та управління фінансовою стійкістю комерційних банків. Правове поле дослідження склали чинні законодавчі та нормативні документи, що регулюють діяльність банків України.

Інформаційною базою дипломної магістерської роботи є Закони України, нормативні матеріали Національного банку України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань оцінювання та управління фінансовою стійкістю комерційних банків, матеріали науково-практичних конференцій, періодичні, довідкові та інформаційні видання, статистичні матеріали Національного банку України, інтернет-ресурси, а також первинні документи та фінансова звітність АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Практична цінність дослідження полягає у розробці теоретичного та практичного забезпечення механізму управління фінансовою стійкістю банківської установи. Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності АТ «Райффайзен Банк» для оцінки рівня його фінансової стійкості та удосконалення системи управління нею.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у науковому обґрунтуванні та розробці науково-методичних засад і практичних рекомендацій щодо удосконалення оцінювання та управління фінансовою стійкістю банківської установи. Основні положення дослідження знайшли відображення у тезах доповідей «Особливості управління фінансовою стійкістю банку», надрукованій у науковому збірнику тез доповідей на Всеукраїнській науково-практичній

конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених «ДОМІНАНТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ТИПУ ПРОГРЕСУ» (25 березня 2021 року).

Структура магістерської роботи. Обсяг магістерської роботи становить 85 сторінок. Робота містить 15 таблиць та 9 рисунків, 5 додатків.

Список використаних джерел налічує 47 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

1.1 Економічна сутність поняття «фінансова стійкість банку» та фактори, що впливають на неї

Однією з ключових проблем сучасного розвитку світової фінансової системи та банківської зокрема є забезпечення їх фінансової стійкості. Зазначимо, що темпи економічного зростання в державі безпосередньо залежать від фінансового стану банків, можливостей фінансування та обслуговування ними суб'єктів господарювання. Тому в сучасних умовах посткризового розвитку національних економік, а також їх банківського сектора однією із основних проблем є підтримка стабільності й надійності банків [1, с. 54].

В процесі дослідження наукових джерел, ми виявили, що зарубіжні та вітчизняні видання схиляються спершу до тлумачення терміну «стійкість». Від так, у «Толковом словаре живого великорусского языка» В.І. Даля стійкість трактується як «здатність вистояти супроти чогось, встояти, успішно протистояти силі, витримати, не поступитися» [2, с. 515].

У російському виданні «Большой экономический словарь» стійкість розглядається як сталість, постійність, непідвладність ризику втрат і збитків [3, с. 770].

«Словник української мови», який було видано у 1978 році, пояснює стійкість як здатність довго зберігати і проявляти свої властивості, не піддаватись руйнуванню і псуванню [4, с. 710].

Ільясов С.М. надає таке визначення стійкості : «Стійкість - одна з основних динамічних характеристик економічної системи, що являє собою властивість повертатися в рівноважний, вихідний або близький до нього сталий режим після виходу з нього в результаті якого-небудь впливу» [5].

Таким чином, ми дійшли до висновку, що стійкість можна ототожнити з поняттями «сталість», «стабільність» та «надійність».

Варто зазначити, що досі нема єдиного загальноприйнятого тлумачення поняття «фінансова стійкість» комерційного банку та чіткого, цілісного механізму управління останньою.

Так, наприклад, О.В. Дзюблюк у своїй науковій праці визначає фінансову стійкість комерційного банку як «якісну характеристику його фінансового стану, котрий відзначається достатністю, збалансованістю та оптимальним співвідношенням фінансових ресурсів і активів за умов підтримання на достатньому рівні ліквідності й платоспроможності, зростання прибутку та мінімізації ризиків, і котрий здатний витримати непередбачені втрати і зберегти стан ефективного функціонування. Стійкий фінансовий стан забезпечує спроможність комерційного банку ефективно працювати, досягати окреслених цілей, протидіючи різноманітним ризикам у процесі діяльності на ринку фінансових послуг, а також зберігати та поновлювати життєздатність в разі раптового її порушення» [6, с. 37].

Коваленко, В. В зазначає, що "фінансовою стійкістю банку слід вважати його здатність у динамічних умовах ринкового середовища протистояти дії негативних зовнішніх та внутрішніх чинників, забезпечувати надійність збереження та повернення вкладів юридичних і фізичних осіб, захищати інтереси акціонерів та своєчасно виконувати власні зобов'язання з метою забезпечення фінансової безпеки держави» [7, с. 8].

Національний банк України надає таке визначення : «Фінансова стійкість банку (financial resilience of a bank) – стан банку, який характеризується збалансованістю фінансових потоків, достатністю коштів для підтримки своєї платоспроможності та ліквідності, а також рентабельною діяльністю» [8].

Зверяков М.І. вважає, що фінансова стійкість – це комплексна динамічна характеристика її здатності протистояти дії негативних зовнішніх та внутрішніх чинників, з метою підтримання мінімальних ризиків для збереження максимальної ефективності банківської діяльності в умовах циклічного розвитку економіки, позитивного та негативного впливу фінансової глобалізації,

розширення взаємозв'язків між національними банківськими системами та розвитку нових банківських технологій і продуктів [1, с. 64].

Сокиринська І.Г. розглядає стійкість банку за видами (рис. 1.1).

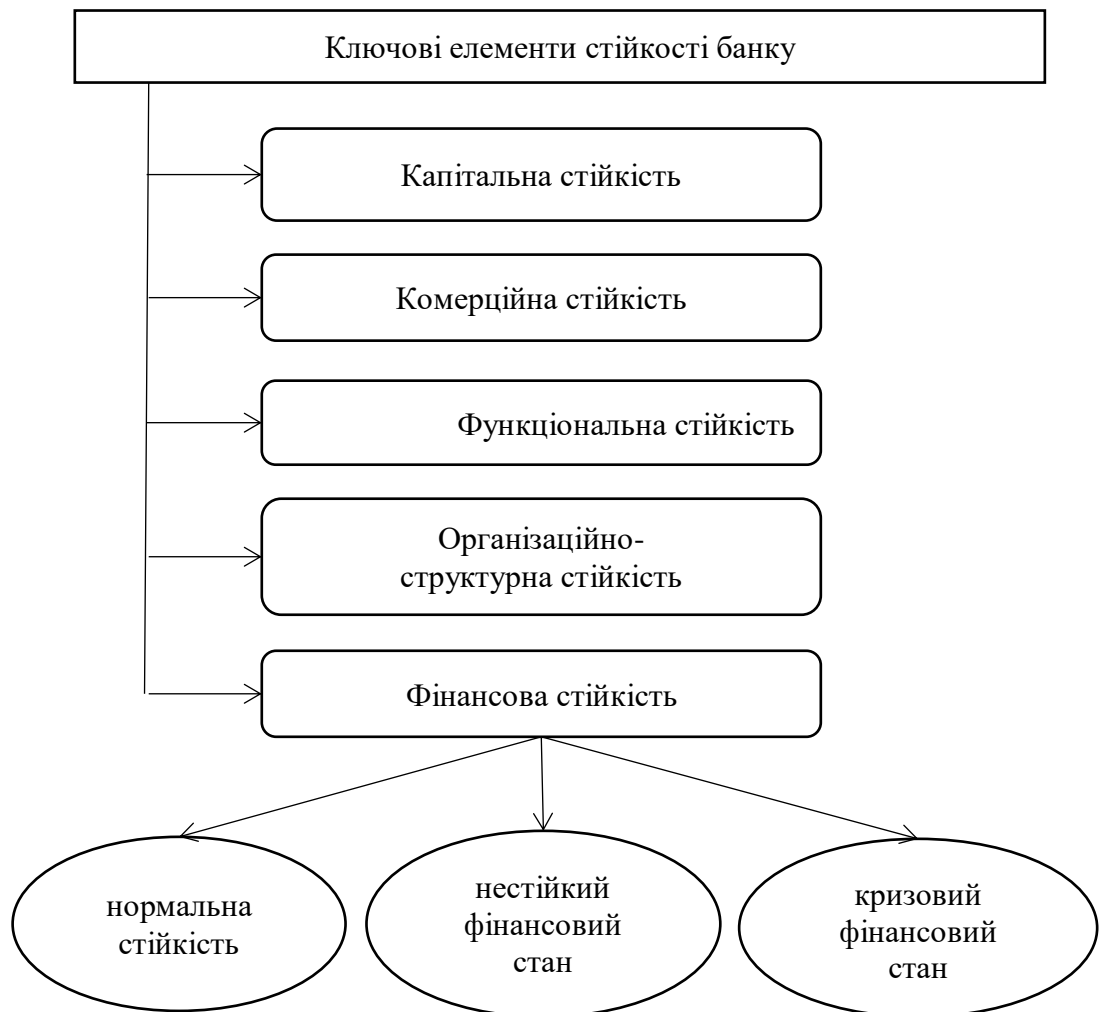

Рис. 1.1 - Укрупнена схема видів стійкості банків

Капітальна стійкість визначається розмірами власного капіталу банку. Розмір власного капіталу забезпечує достатній обсяг грошових ресурсів для задоволення вимог щодо погашення залучених коштів, фінансування розвитку банку, адекватних дій у випадку настання форс-мажорних обставин.

В основу комерційної стійкості покладено міру вбудованості комерційного банку в інфраструктуру ринкових відносин: ступінь та міцність зв'язків у взаємовідносинах з державою, участь в міжбанківських відносинах, контроль

частки фінансових потоків в країні, якість відносин з кредиторами та вкладниками тощо.

Функціональна стійкість враховує: спеціалізацію банку на обмеженому колі послуг, розширення функцій або універсалізацію банку.

Організаційно-структурна стійкість банку – це адекватність структури банку обраній стратегії розвитку та ринковій кон'юктурі.

Одним з визначальних елементів процесу роботи банку є фінансова стійкість – стан банку, який характеризується збалансованістю фінансових потоків, достатністю коштів для підтримки своєї платоспроможності та ліквідності, а також рентабельною діяльністю. Ця характеристика діяльності банку вміщує зазначені вище основні показники, що розкривають і синтезують результативність інших складових стійкості фінансово-кредитного закладу, насамперед обсяг і структуру власних засобів, рівень доходності і прибутковості, норму прибутку на власний капітал, дотримання встановлених показників ліквідності, мультиплікативну ефективність власного капіталу, обсяг створеної додаткової вартості. Фінансова стійкість означає постійну здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на рівні, достатньому для нормального функціонування у конкурентному середовищі.

Розрізняють три основні види фінансової стійкості банку за стабільністю його роботи :

– нормальна стійкість, яка характеризується стабільною діяльністю, відсутністю неплатежів чи затримки виконання своїх зобов'язань, стабільною рентабельністю;

– нестійкий фінансовий стан, що характеризується затримкою платежів, неможливістю своєчасно виконувати окремі свої зобов'язання, низьким рівнем рентабельності тощо;

– кризовий фінансовий стан, який характеризується регулярними неплатежами, наявністю простроченої заборгованості тощо. Кризовий фінансовий стан може призвести до неспроможності банку фінансувати поточну діяльність,

здійснювати платежі та виконувати свої зобов'язання, а в кінцевому рахунку – до банкрутства [10, с. 79].

Стабільність функціонування фінансової системи, основною складовою якої є банки, проявляється, перш за все, в їх здатності до швидкого реагування та здатності відновлювати свої позиції на ринку після негативного впливу екзогенних та ендогенних факторів, шляхом адаптації, що забезпечується за рахунок стійкої рівноваги системи. Однак, з огляду на стан стабільності, що визначається в статичній/ порівняльній статичній, за рахунок його прогнозування його на довгострокову перспективу для таких систем, як банківська є складним процесом який не має високий ступень достовірності. Стабільність означає такий динамічний стан банку, яким не загрожують руйнівні зміни, що відбуваються, перш за все у зовнішньому по відношенню до конкретного банку середовищі [12].

Факторами фінансової стійкості комерційних банків називають певні рушійні сили, що сприяють безпеці банку та його стабільному розвитку, або, навпаки, виступають причинами їх проблемності. Отже, фактори можуть грати як стабілізуючу, так і дестабілізуючу роль.

Фактори фінансової стійкості банку розмежовують на зовнішні та внутрішні (рис. 1.2).

До економічних факторів можуть бути віднесені: стан економіки, інвестиційний клімат, стан платіжного балансу, рівень дефіциту державного бюджету, податкова політика. До соціально-політичних факторів слід віднести такі: соціальну політику, стійкість уряду, політичну стабільність. Фінансові фактори – це стан грошового ринку, кредитна, процентна і валютна політика НБУ, величина його валютних резервів. До ендогенних факторів належать: адекватність капіталу банку, якість активів банку, рівень менеджменту, рівень рентабельності, ліквідність балансу банку, платоспроможність банку. Наведені фактори є загальними для всіх комерційних банків й істотно впливають на досягнення ними стану фінансової стійкості [11, с. 256-258].

Фінансовій стійкості банків України на сучасному етапі найчастіше загрожують негативні фактори, серед яких триваючий цілеспрямований підрив

їхньої ділової репутації; надання клієнтам недостовірної інформації; неповернення виданих кредитів, правова неврегульованість цієї проблеми у сфері банківської діяльності; недосконала оцінка кредитних ризиків; маніпулювання кредитними картками, банкоматами тощо [10, с. 82].

Рис. 1.2 - Основні фактори впливу на фінансову стійкість банку

Отже, виділені групи факторів відіграють системну роль при становленні та функціонуванні банківської системи, а відтак значною мірою визначають ступінь фінансової стійкості банків на грошовому ринку. Слід зазначити, що вони по різному впливають на стан окремого банку, що пов'язано передусім з менеджментом банку, ступенем врахування зовнішніх та внутрішніх груп факторів у процесах управління його діяльністю, а також з пріоритетами кредитної політики, стратегічними та тактичними цілями, критеріями та принципами діяльності банку.

1.2 Інформаційне забезпечення та методи оцінки фінансової стійкості банківської установи

Забезпечення фінансової стійкості банку, особливо в умовах невизначеності операційного середовища, характерного для банківської системи України, – достатньо складна сфера банківського менеджменту, оскільки сама фінансова стійкість є комплексним поняттям, що формується як результат взаємодії значної кількості зовнішніх та внутрішніх багатовекторних факторів [12].

У підтримці фінансової стійкості банку зацікавлений не лише він сам, а й банківська система країни в цілому. Регулювання цього процесу перебуває у центрі управлінської діяльності центральних банків фактично всіх розвинутих країн [10, с. 82].

Фундаментальними основами концепції забезпечення фінансової стійкості банків слід вважати оцінювання його поточного та прогнозного рівнів. Забезпечення поточної фінансової стійкості банків перш за все пов'язано з концепцією гнучкого управління активами і пасивами та підтримання рентабельності банківських операцій на необхідному рівні. Таким чином, процес забезпечення фінансової стійкості банку є безперервним і зумовлює необхідність постійного регулювання діяльності банку, яке повинне бути адаптоване до реалій сучасного стану вітчизняної економіки за допомогою цілого комплексу відповідних методів [13, с. 53-54].

Методи та прийоми оцінки фінансової стійкості комерційних банків постійно змінюються і вдосконалюються, оскільки можуть змінюватися цілі моніторингу, розширюватися перелік підходів, а також сфера їх застосування.

Практика механізму формування та управління фінансовою стійкістю передбачає необхідність використання таких методів (табл. 1.1):

- рейтинговий спосіб;
- індексний (коефіцієнтний) спосіб;
- математично-статистичні методи;
- регресійна методика;

- номерна система;
- стрес-тестування;
- макро- та мікропруденційний аналіз.

Таблиця 1.1

Методи оцінки фінансової стійкості комерційних банків

Методи	Складові (показники)	Характеристика
Рейтинговий метод	CAMELS, CAMELSO	комплексна характеристика банків як однорідних елементів банківської системи, які розраховуються на основі вибраних показників і відповідно до прийнятої методики, відображаючи місце кожного з банків щодо інших елементів цієї системи.
Коефіцієнтний аналіз	Структура активів, показники кредитної діяльності, показники капіталу, структура зобов'язань, показники прибутковості, показники витратності персоналу	побудований на розрахунок фінансових показників, які впливають на фінансову стійкість банку.
Математично-статистичні методи	дискримінантний аналіз, факторний аналіз, нелінійне оцінювання, методи розпізнавання образів, кластерний аналіз, статистична модель SAABA	слугує додатковим інструментом нагляду за банківською системою, а також використовується як «експресоцінка» роботи власного банку
Регресійна методика	аналіз взаємозв'язків з ефектом	визначає певну сукупність банків, розраховує значення факторних показників у кожному банку та середніх за сукупністю.
Номерна система	YouControl, Bank_FinScore	передбачає обчислення сукупності значень обсягових та інших показників фінансового стану банків і присвоєння всім банкам певного місця в рейтингу за кожним з оцінюваних показників
Стрес-тестування	сценарний аналіз	прогнозування ризиків, виникнення яких можливе у процесі функціонування банку.
Макропруденційний аналіз	вбудована та відокремлена моделі	підтримання фінансової стабільності в глобальних масштабах. Оцінюються зовнішні ризики та проводиться моніторинг системних ризиків фінансового сектору.
Мікропруденційний аналіз	внутрішні ризики	запобігання виникнення проблем в окремих фінансових установах. Проводиться аналіз внутрішніх ризиків окремих банків.

Джерело: складено автором на основі [14, 15]

Однією з найвідоміших наглядових рейтингових систем визнають

американську систему CAMELS, яка заснована 1979 року. Вона складається з таких компонентів, як достатність капіталу (C), якість активів (A), менеджмент (M), надходження (E), ліквідність (L), чутливість до ринкового ризику (S). Головною перевагою цього методу є те, що він є стандартизованим методом оцінки банківських установ, у якому рейтинги з кожного показника вказують керівництву вектор необхідних дій щодо поліпшення діяльності [14, с. 442-443].

В Україні вона регламентується Положенням про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS, затвердженим постановою Правління НБУ № 171 від 08.05.2002 р.

Рейтингова система CAMELS дає можливість Національному банку України оцінювати загальний стан та стабільність банківської системи. Така оцінка ризиків дає змогу отримати інформацію для визначення пріоритетів у діяльності банківського нагляду та необхідних матеріальних і людських ресурсів для здійснення належного контролю за банківською системою.

Вона передбачає ретельний аналіз стану банку. Здійснення такого аналізу можна провести лише під час комплексної інспекційної перевірки (далі - інспекційна перевірка), яка дає змогу повною мірою визначити, як керівництво банку ставиться до ризиків і як здійснює управління ними [16].

Офіційно визнаною вдосконаленою системою рейтингової оцінки банків, яку широко використовують наглядові органи багатьох країн світу є система CAMELSO - бальна система, яка ґрунтується на поєднанні оцінки кількісних та якісних показників, бухгалтерського підходу та професійного судження.

Метою оцінки банків за рейтинговою системою CAMELSO є : визначення їх фінансового стану, якості менеджменту та корпоративного управління, прозорості операцій та ефективності внутрішніх контролів, управління ризиками; виявлення недоліків, що можуть призвести до банкрутства банку та вимагають посиленого контролю з боку органів банківського нагляду; вжиття відповідних заходів для виправлення недоліків і стабілізації фінансового стану банку [17].

Основою рейтингової системи CAMELSO є оцінка ризиків і визначення

рейтингових оцінок за основними компонентами (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Параметри системи CAMELSO

Назва параметра			Характеристика параметра
C	Capital Adequacy	достатність капіталу	оцінка розміру капіталу банку з точки зору його достатності для захисту інтересів вкладників і підтримки платоспроможності
A	Asset Quality	якість активів	визначає ступінь ризикованості активів банку
M	Management	менеджмент	оцінює якість банківського менеджменту на основі оцінки всієї фінансової звітності й визначення результатів діяльності
E	Earnings	надходження	достатність доходів банку для перспективного розвитку та зростання
L	Liquidity	ліквідність	здатність банку забезпечити своєчасне та повне виконання своїх зобов'язань
S	Sensitivity to Market Risk	чутливість до ринкового ризику	оцінює вплив ринкового ризику на прибутковість та капітал банку
O	Operational Risk	операційний ризик	здатність банку ефективно управляти операційним та інформаційним ризиком з метою недопущення/мінімізації фінансових втрат внаслідок реалізації ризиків

Джерело : складено автором на основі [14, 18].

За рейтинговою системою CAMELSO для кожного банку встановлюється цифровий рейтинг за сімома компонентами, а комплексна рейтингова оцінка визначається на підставі рейтингових оцінок за кожним із цих компонентів, з урахуванням їх ваги. При цьому комплексна рейтингова оцінка може перевищувати найнижчу оцінку за компонентами не більше ніж на один бал. Кожен компонент рейтингової системи оцінюється за чотирьох-бальною шкалою, де оцінка «1» є найвищою, а оцінка «4» – найнижчою.

Комплексна рейтингова оцінка банку свідчить :

«1» – про спроможність банку протистояти впливу негативних внутрішніх та зовнішніх факторів. Система ризик менеджменту адекватна рівню та характеру виявлених ризиків. Капітал банку достатній для покриття ризиків, притаманних його діяльності, та дотримання нормативних вимог. Корпоративне управління відповідає особливостям діяльності банку, обсягам його операцій та профілю ризику.

«2» – про спроможність банку протистояти більшості негативних внутрішніх та зовнішніх факторів (крім надзвичайних). Система ризик менеджменту адекватна рівню та характеру виявлених ризиків, однак має окремі недоліки. Корпоративне управління відповідає особливостям діяльності банку, обсягам його операцій та профілю ризику, однак має окремі недоліки, які можуть бути усунені в найкоротші терміни.

«3» – про вразливість банку до впливу негативних внутрішніх та зовнішніх факторів. Капітал банку, необхідний для покриття ризиків, притаманних його діяльності, наближається до граничних нормативних значень. Корпоративне управління та система ризик менеджменту має недоліки, які в разі їх неусунення можуть створити загрозу стійкості банку.

«4» – про те, що рівень, характер та особливості виявлених ризиків поточних та потенційних створюють загрозу для вкладників і кредиторів банку та/або наявні підстави для віднесення банку до категорії проблемного. Капіталу банку недостатньо для покриття виявлених ризиків та дотримання нормативних вимог на дату перевірки та/або в короткостроковій перспективі. Корпоративне управління та система управління ризиками неефективні та мають суттєві недоліки, що несе загрозу стійкості банку.

Під час визначення рейтингових оцінок кожного з компонентів рейтингової системи CAMELSO та комплексної рейтингової оцінки банку застосовується судження за результатами інспекційних перевірок з урахуванням: інформації, наданої банком; даних статистичної/фінансової звітності банку; інформації, отриманої за результатами зовнішнього аудиту; інформації, отриманої від інших підрозділів Національного банку, у тому числі за результатами безвиїзного банківського нагляду; комплексного аналізу інформації, що впливає на визначення бальної оцінки за показниками компонентів CAMELSO; колегіального експертного обговорення в рамках блоку пруденційного нагляду Національного банку [14, с. 444-446].

Коефіцієнтний аналіз полягає у обчисленні фінансових коефіцієнтів, котрі характеризують фінансовий стан банку, з наступним порівнянням отриманих

результатів із нормативними (рекомендованими) значеннями. За допомогою цього методу можна всебічно та детально охарактеризувати діяльність банку, а також визначити специфічні особливості його діяльності (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Фінансові коефіцієнти діяльності комерційних банків

Коефіцієнт	Алгоритм визначення	Нормативне/ рекомендоване значення	Економічна сутність коефіцієнта
Структура активів			
Частка високоліквідних активів в загальних активах	Високоліквідні активи / загальні активи	Не менше 15,0%	Вказує на частку активів з найвищою ліквідністю, що негайно може бути використана для будь-яких операцій
Частка високоліквідних активів в робочих активах	Високоліквідні активи/робочі активи	Не менше 20,0%	Вказує на частку робочих активів з найвищою ліквідністю, що негайно може бути використана для будь-яких операцій
Частка ліквідних активів в загальних активах	Ліквідні активи / загальні активи	В межах 61–70,0%	Вказує на частку загальних активів з високою ліквідністю
Частка робочих активів в загальних активах	Робочі активи / загальні активи	В межах 20,0–65,0%	Вказує, наскільки продуктивно банк використовує власні активи. Перевищення 83% вважається небезпечним
Частка основних фондів в загальних активах	Основні фонди / загальні активи	Порівнюється із аналогічними показниками інших банків	Вказує на величину активів, іммобілізованих в основні фонди
Показники кредитної діяльності			
Загальна кредитна активність	Надані кредити / загальні активи	Не більше 55%	Значення показника на рівні 80% характеризує наявність у банку проблем із ліквідністю
Рівень сумнівної заборгованості	Безнадійні кредити / кредитний портфель	Не більше 5%	Критичне значення показника становить 15%, що свідчить про малоефективну кредитну політику
Достатність резервів	Фактичний резерв / позики, що не приносять дохід	Порівнюється з аналогічними показниками інших банків	Достатність резервів для покриття можливих втрат по позиках

Доходність кредитного портфелю	Отримані проценти /позики, що приносять дохід	Порівнюється з аналогічними показниками інших банків	Достатність резервів для покриття можливих втрат по позиках
Ресурсна база	Кредитний портфель / (депозитистрокові + депозити ощадні + депозити до запитання)	Порівнюється з аналогічними показниками інших банків	Вказує, яка частина кредитних операцій фінансується за рахунок коштів клієнтів
Показники капіталу			
Адекватність основного капіталу	Основний капітал / (загальні активи - резерви)	Не менше 4%	Визначає достатність капіталу для загальнообсягу діяльності банку без урахування ризиків
Платоспроможність	Капітал / пасиви	В межах 10-20%	Показує частку власного капіталу в структурі пасивів банку, чим вища його частка, тим надійніше і стійкіше працює банк
Коефіцієнт фінансування	Капітал / зобов'язання	В межах 25-30%	Вказує, наскільки заборгованість перед вкладниками та іншими кредиторами покрита власним капіталом
Структура зобов'язань			
Поточна заборгованість	(зобов'язання до запитання + залишкина коррахунках в НБУ + залишки на коррахунках в інших банках) / валюта балансу	В межах 7-10%	Характеризує стійкість банку, міру його обтяження зайвими витратами з обслуговування залучених коштів, а також довіру до нього клієнтів
Стабільний залишок	Середні поточні зобов'язання на рік /оборот по поточних зобов'язаннях	Порівнюється із аналогічними показниками інших банків	Вказує на обсяг залучених ресурсів, котрий завжди в середньому знаходиться в розпорядженні банку
Доля МБК	МБК / зобов'язання	Не більше 20%	Збільшення цього показника вказує на чутливість банку до системної банківської кризи і переводить його до категорії фінансовонестійких
Показники прибутковості			

Рентабельність активів ROA	Чистий прибуток / середні загальні активи	В межах 0,75 – 1,5%	Визначає, скільки грошових одиниць чистого прибутку припадає на одиницю активів
Рентабельність капіталу ROE	Чистий прибуток / вартість власного капіталу	В межах 10-20%	Визначає, скільки грошових одиниць чистого прибутку припадає на одиницю капіталу
Чистий спред	(проценти отримані /позики) – (проценти сплачені / підпроцентні депозити)	Не менше 1,25%	Дає змогу визначити мінімальний розрив у процентних ставках, який хоча і не принесе прибутку, але принаймні покриє збитки
Чиста процентна маржа	Доходи від процентів – (витрати від процентів / середні загальні активи)	4.5%	Дозволяє оцінити здатність банку приносити прибуток у вигляді доходу від процентної різниці як процент до середніх активів, зменшення процентної маржі свідчить про загрозу банкрутства
Чиста операційна маржа	(дохід на доходні активи + комісія) / всі фінансові активи) – (витрати на проценти / пасиви, що фінансуються)	4.5%	Характеризує ефективність роботи банку
Показники витратності персоналу			
Чистий дохід на 1-го працівника	Прибуток після оподаткування / загальна чисельність працівників	Порівнюється із аналогічними показниками інших банків	

Джерело : [11, стр. 259].

Основною перевагою оцінки фінансового стану банку з використанням аналізу коефіцієнтів є нескладність розрахунків, проте, даний метод є ефективним при розрахунку великої кількості коефіцієнтів, що робить його громіздким [14, с. 447].

Оцінювати фінансову стійкість також можна за допомогою математично-статистичних методів, використовуючи дискримінантний аналіз, факторний аналіз та нелінійне оцінювання. Одним із ефективних підходів є використання методів багатовимірної статистичної аналізу, зокрема методів розпізнавання образів та кластерного аналізу. Це дає змогу значно розширити та вдосконалити методологічні можливості і принципи рейтингової оцінки стану фінансової стійкості банків, оскільки слугує додатковим інструментом нагляду за банківською системою, а також використовується як «експрес-оцінка» роботи власного банку.

Статистична модель SAABA розроблена Французькою банківською комісією і складається з трьох частин (модулів). У першому модулі проводиться кількісний аналіз кредитного портфеля банку й обчислюється ймовірність непогашення різних типів кредитів. Другий модуль спеціалізується на дослідженні фінансового стану власників акцій банку – їхній спроможності підтримувати банк у разі виникнення фінансових проблем. У третьому модулі складають рейтинги результатів перевірок фінансового стану банку «на місцях» і даних з ринків, на основі чого діагностують якість управління банком, стан внутрішнього аудиту і ліквідність. Підбивши всі підсумки, банк оцінюють по п'ятибальній шкалі [15].

Математично-статистичні методи є найновішим інструментом оцінювання фінансової стійкості банків і, хоча в науці вони є загальноновизнаними, однак були впроваджені у практику зарубіжних країн протягом останніх 10-15 років. Їх обмежене використання можна пояснити математичною складністю та потребою володіння знаннями в галузі теорії ймовірності та математичної статистики [19].

Варто зазначити, що ці методи дають змогу при використанні неконфіденційної інформації здійснювати глибокий та ґрунтовний аналіз та отримати більш об'єктивну оцінку фінансової стійкості банку, ніж це можливо рейтинговими методами, які вимагають врахування експертних уподобань.

Також ці методи не призначені для аналізу окремих банків, адже потребують врахування характеристик всієї сукупності. Тому доцільно

використовувати дані методи у аналізі певної групи банків або банківської системи в цілому.

Регресійна методика визначає певну сукупність банків, розраховує значення факторних показників у кожному банку та середніх за сукупністю. Перевагою цього методу є отримання об'єктивної оцінки, що ґрунтується на аналізі взаємозв'язків з ефектом, і можливість оновлення оцінки відповідно до змін впливу факторів на результати діяльності.

Номерна система (ренкінг) передбачає обчислення сукупності значень обсягових та інших показників фінансового стану банків і присвоєння всім банкам певного місця в рейтингу за кожним з оцінюваних показників.

На даний час започатковано динамічний ренкінг фінансової надійності банків України. YouControl представив новий інструмент – Ренкінг фінансової надійності банків або ж банківський FinScore. У ньому публікується розрахований аналітиками скоринговий індекс фінансової надійності банку.

Фінансовий скоринг банків - система оцінки фінансової надійності банку шляхом переведення у бали (scores) попередньо обчислених фінансових показників. Результат фінансового скорингу банків від YouControl - композитний індекс Bank_FinScore.

YouControl – аналітична система на основі відкритих даних, що з понад 60 джерел формує повне досьє на кожен компанію України, відстежує зміни та візуалізує зв'язки. Унікальна технологія YouControl дозволяє отримати актуальну (на час запиту) інформацію про компанію, ФОП або фізичну особу.

Опубліковані дані про ТОП-40 банків, які разом контролюють 97,5% активів банківської системи. Відповідно до методології, індекс базується на 25 індикторах, серед яких:

- 12 нормативів НБУ;
- 12 традиційних розрахункових показників надійності;
- тип основних бенефіціарів.

Один із головних акцентів Ренкінгу надійності банків є літери від А до D, які і є зведеною оцінкою фінансової установи. Банки з індексом А мають

найкращі показники фінансового стану, відносно нижчу ймовірність банкрутства. Також в разі настання системної кризи у них буде кращий доступ до підтримки з боку акціонерів. Низькі зведені показники банку відносно інших не сприймається критично за умови, що банківська система має високу результативність, навіть значна частина банків з індексом D може виявитись цілком прийнятним варіантом для співпраці.

Спираючись на індекс FinScore для банків, можна визначити перелік фінустанов, які отримали найвищий показник фінансової стійкості (в системі YouControl він позначається літерою A).

Bank_FinScore – скоринговий індекс фінансової надійності банку, розрахований аналітичним відділом YouControl, що базується на 25 індикаторах, серед яких нормативи НБУ та фінансові коефіцієнти, котрі комплексно відображають стан ліквідності, достатності капіталу, рентабельності, кредитних, інвестиційних та валютних ризиків банку. Оскільки індекс використовується насамперед для порівняння з конкурентами на ринку України, він не чутливий до загальносистемних змін. Індекс відображає фінансовий стан банку відносно інших у секторі.

Мета розрахунку Bank_FinScore – експрес-аналіз рівня фінансових ризиків банку, відштовхуючись від результатів якого користувачі можуть швидко прийняти рішення про необхідність подальшого поглибленого дослідження. Даний індекс не можна ототожнювати з кредитним рейтингом, оскільки останній вимагає більш детального експертного аналізу та додаткового врахування низки якісних факторів, зокрема рівня зовнішньої підтримки, репутації акціонерів та інших операційних і юридичних ризиків.

Індекс Bank_FinScore має ймовірнісний характер, тому навіть максимальні значення індексу не дають 100% гарантії фінансової стійкості, а лише вказують на відносно нижчу ймовірність банкрутства такого банку. Це інформаційний продукт, що відображає думку YouControl щодо загального рівня фінансових ризиків [14, с. 447-449].

Досить ефективним методом оцінки фінансової стійкості банку є стрес-тестування, головною метою якого є прогнозування ризиків, виникнення яких можливе у процесі функціонування банку. Під час проведення стрес-тестування оцінюються як кількісні, так і якісні компоненти. Використання цього методу дає можливість оцінити вплив ризиків на діяльність банку та, виходячи з цього, обрати стратегію розвитку банку з метою забезпечення фінансової стійкості та підтримки фінансово-економічної стабільності.

У зарубіжній практиці використовується широкий спектр методів проведення стрес-тестування, які ґрунтуються на різних індикаторах та передбачають використання різних способів отримання кінцевого результату. Найбільш поширеним методом є сценарний аналіз, головною метою якого є оцінка стратегічних перспектив установи. Крім того, він дає змогу визначити одночасний вплив усіх чинників ризику в разі настання екстремальної, ймовірної події. На відміну від сценарного аналізу результати аналізу чутливості переважно носять короткостроковий аналіз.

Що стосується мікропруденційного аналізу, то місією являється захист інтересів вкладників і кредиторів банків. Основна ціль – це запобігання виникнення проблем в окремих фінансових установах. Проводиться аналіз внутрішніх ризиків окремих банків.

Місією макропруденційного аналізу є мінімізація витрат, які пов'язані з фінансовою нестабільністю, з чого випливає мета – підтримання фінансової стабільності в глобальних масштабах. Оцінюються зовнішні ризики та проводиться моніторинг системних ризиків фінансового сектору.

У сучасній практиці вирізняють дві моделі макропруденційного аналізу, такі як вбудована та відокремлена. У країнах, де центральні банки здійснюють мікропруденційний нагляд за фінансовими установами, підрозділ, який здійснює макропруденційне регулювання та нагляд, може бути вбудованим до інших департаментів регулятора: монетарної політики (Румунія, Чехія, Польща); регулювання та нагляду за фінансовими установами (Австрія, Корея, Таїланд); або бути окремим департаментом центрального банку, підпорядкованим

відповідному виконавчому директору (Нідерланди, Угорщина, Словенія) чи безпосередньо голові центрального банку (Словаччина) [15].

У вітчизняній практиці для аналізу фінансової стійкості комерційних банків застосовується система економічних нормативів. Саме з метою забезпечення стабільної діяльності банків та своєчасного виконання ними зобов'язань перед вкладниками Постановою Правління НБУ 28.08.2001 р. № 368 було затверджено «Інструкцію про порядок регулювання діяльності банків в Україні», яка встановлює порядок визначення регулятивного капіталу банку та такі економічні нормативи, що є обов'язковими до виконання всіма банками та дають можливість справедливо оцінити фінансовий стан будь-якого комерційного банку (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Економічні нормативи встановлені НБУ

№	Назва показника	Розрахунок	Нормативне значення	
Нормативи капіталу				
H1	Мінімальний розмір регулятивного капіталу		Має становити 200 млн. грн	
H2	Достатність (адекватність) регулятивного капіталу	співвідношення регулятивного капіталу до сумарної балансової вартості активів і позабалансових зобов'язань, зважених за ступенем кредитного ризику після їх зменшення на суму:	Не менше ніж 10%	
H3	Достатність основного капіталу	співвідношення основного капіталу до суми активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику (загальний обсяг ризику).	Не менше ніж 7%	
Нормативи ліквідності				
H6	Короткострокова ліквідність	співвідношення активів до зобов'язань з кінцевим строком погашення до одного року.	Не менше ніж 60%	
LCR	Коефіцієнт покриття ліквідністю		співвідношення високоякісних ліквідних активів до чистого очікуваного відпливу грошових коштів. Чистий очікуваний відплив грошових коштів розраховується як різницю сукупних очікуваних відпливів і сукупних очікуваних надходжень грошових коштів.	
	LCR _{ВВ}	Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами		Не менше ніж 100 %
	LCR _{ІВ}	Коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті		Не менше ніж 100 %

NSFR	Коефіцієнт чистого стабільного фінансування	співвідношення обсягу наявного стабільного фінансування (ASF) до обсягу необхідного стабільного фінансування (RSF).	Не менше ніж 90 %
Нормативи кредитного ризику			
H7	Максимальний розмір кредитного ризику одного контрагента	співвідношення суми всіх вимог банку до контрагента або групи пов'язаних контрагентів та всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо контрагента або групи пов'язаних контрагентів, до регулятивного капіталу банку.	Не більше 25%
H8	Великі кредитні ризики	співвідношення суми всіх великих кредитних ризиків щодо контрагентів, груп пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб до регулятивного капіталу банку.	Не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу банку
H9	Максимальний розмір кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами	співвідношення сукупної суми всіх вимог банку до пов'язаних з банком осіб та суми всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо пов'язаних із банком осіб, до загального розміру капіталу 1-го та 2-го рівнів, зменшеного на балансову вартість активів	Не більше 25%
Нормативи інвестування			
H11	Інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	співвідношення розміру коштів, які інвестуються на придбання акцій (паїв, часток) та інвестиційних сертифікатів окремо за кожною установою, до статутного капіталу банку.	Не більше 15%
H12	Загальна сума інвестування	співвідношення суми коштів, що інвестуються на придбання акцій (паїв, часток) та інвестиційних сертифікатів будь-якої юридичної особи, до статутного капіталу банку.	Не більше 60%

Джерело : складено автором на основі [20].

Для контролю своєчасного і повного розрахунку банків за своїми зобов'язаннями Національний банк України встановлює такі нормативи капіталу:

- Н1 - мінімальний розмір регулятивного капіталу банку має становити 200 млн грн.
- Н2 - Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за

своїми зобов'язаннями, що впливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Чим вище значення показника достатності (адекватності) регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, що її беруть на себе власники банку; і навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її приймають на себе кредитори/вкладники банку. Банку забороняється виплачувати дивіденди чи розподіляти капітал банку в будь-якій формі, якщо така виплата чи розподіл призведе до порушення нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу. Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу встановлюється для запобігання надмірному перекладанню банком кредитного ризику та ризику неповернення банківських активів на кредиторів/вкладників банку.

– НЗ - Норматив достатності основного капіталу визначається як співвідношення основного капіталу до суми активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику (далі - загальний обсяг ризику).

З метою контролю за станом ліквідності банків Національний банк установлює такі нормативи ліквідності :

– Н6 - Норматив короткострокової ліквідності установлює мінімально необхідний обсяг активів для забезпечення виконання своїх зобов'язань протягом одного року. Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) - норматив ліквідності, який установлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття чистого очікуваного відпливу грошових коштів протягом 30 календарних днів з урахуванням стрес-сценарію. Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) - норматив ліквідності, який установлює мінімально необхідний рівень стабільного фінансування, достатній для забезпечення фінансування діяльності банку на горизонті один рік.

Національний банк з метою зменшення банківських ризиків установлює нормативи кредитного ризику, недотримання яких може призвести до фінансових труднощів у діяльності банку :

– Н7 - Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента встановлюється з метою обмеження кредитного ризику, що виникає внаслідок невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань.

– Н8 - Норматив великих кредитних ризиків устанавлюється з метою обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів.

– Н9 - Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами устанавлюється для обмеження ризику операцій з пов'язаними з банком особами, зменшення негативного впливу операцій з пов'язаними з банком особами на діяльність банку.

Національний банк з метою обмеження інвестиційного ризику, пов'язаного зі здійсненням банками інвестицій та операцій із цінними паперами, устанавлює такі нормативи інвестування :

– Н11 - Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного з інвестуванням в акції, паї, частки та інвестиційні сертифікати окремої юридичної особи.

– Н12 - Норматив загальної суми інвестування встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного із здійсненням банком інвестиційної діяльності [20].

Отже, одним із способів аналізу фінансової стійкості комерційних банків є система обов'язкових економічних нормативів, яка, на нашу думку, найбільш ефективна в сучасних економічних умовах. Функцію перевірки дотримання таких нормативів виконує НБУ, який найбільше зацікавлений в стабільності банківської системи.

1.3 Управління фінансовою стійкістю банку

Головною метою стратегічного розвитку банків в Україні є створення надійної, ефективної і прибуткової банківської системи, яка б максимально задовольняла вимоги та очікування клієнтів, інвесторів і була б стійкою до криз. Сьогодні тенденції розвитку банківської системи України вказують на те, що після періоду стрімкого розвитку вона перебуває у стані стагнації і пошуку ефективних шляхів подальшого розвитку. Забезпечити стійке функціонування банків та виконання ними важливих суспільних функцій має постійний нагляд і контроль за їхньою діяльністю з боку держави. Нагляд має забезпечувати реалізацію на практиці стратегічних цілей грошово-кредитної політики держави. Фінансова нестабільність окремого банку може призвести до вражаючих наслідків у всій банківській системі та економіці держави, що підтвердила фінансова криза 2008-2009 рр. Тому діяльність банків має бути під постійним, дієвим та динамічним банківським наглядом [26].

Національні банківські системи виступають об'єктом регулювання з боку державних органів влади і вважаються найбільш за регульованими. На перших стадіях формування і функціонування банківських систем регулювання банківської діяльності мало суто правовий характер з метою створення правового поля існування різних банківських структур. З визначенням ролі банківської системи в економіці регулювання набуває ознак системності за рахунок пошуку раціональних і ефективних форм втручання держави в банківську діяльність.

Державне регулювання відносин у банківській системі виступає ключовим компонентом загальнодержавної політики. Під регулюванням банківської діяльності розуміють насамперед створення відповідної правової бази. По-перше, це розробка та ухвалення законів, що регламентують діяльність банків. По-друге, ухвалення відповідними установами, уповноваженими державою, положень, що регламентують функціонування банків у вигляді нормативних актів, інструкцій, директив. Вони базуються на чинному законодавстві, конкретизують та роз'яснюють основні положення законів.

Законодавчі та нормативні положення визначають такі межі поведінки банків, які сприяють надійному та ефективному функціонуванню банківської системи.

Регулювання банківської системи – це суб'єктивно-об'єктивний процес, існування якого визначається межами динамічної зміни середовища функціонування банківської системи, що здійснюється за допомогою методів і притаманних їм інструментів для досягнення визначеної мети [9, стр. 30-33].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національний банк України» банківське регулювання – одна із функцій Національного банку України, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства.

Головна мета банківського регулювання – безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів [27].

Державне регулювання діяльності банків здійснюється Національним банком України у таких формах :

- адміністративне регулювання : реєстрація банків і ліцензування їх діяльності; встановлення вимог та обмежень щодо діяльності банків; застосування санкцій адміністративного чи фінансового характеру; нагляд за діяльністю банків; надання рекомендацій щодо діяльності банків.

- індикативне регулювання : встановлення обов'язкових економічних нормативів; визначення норм обов'язкових резервів для банків; встановлення вимог до визначення (розрахунку) банками розміру ризиків, притаманних їхній діяльності; визначення процентної політики; рефінансування банків; кореспондентських відносин; управління золотовалютними резервами, включаючи валютні інтервенції; операцій з цінними паперами на відкритому ринку; імпорту та експорту капіталу [21].

Що ж стосується банківського нагляду, то на офіційному сайті НБУ надається визначення згідно якого банківський нагляд (banking supervision) – це система заходів щодо контролю та активних впорядкованих дій Національного

банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність, законодавства України і встановлених нормативів з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку. Національний банк України здійснює банківський нагляд на індивідуальній та консолідованій основі та застосовує заходи впливу за порушення вимог законодавства щодо банківської діяльності [28].

Основну мету банківського нагляду викладено у Законі України «Про банки і банківську діяльність» – це стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках. Наглядова діяльність Національного банку України охоплює всі банки, їх відокремлені підрозділи, афілійованих та споріднених осіб банків, ключових учасників у структурі власності банків, банківські групи, учасників банківських груп на території України та за кордоном, установи іноземних банків в Україні, а також інших юридичних та фізичних осіб у частині дотримання вимог цього Закону.

Національний банк України здійснює банківський нагляд у формі інспекційних перевірок та безвиїзного нагляду [21].

Завданнями банківського регулювання та нагляду є :

- захист інтересів клієнтів і вкладників, які розміщують свої кошти в банках, від неефективного управління та шахрайства;
- створення конкурентного середовища в банківському секторі;
- забезпечення прозорості банківського сектору;
- підвищення стійкості та ефективності банківської діяльності;
- підтримка необхідного рівня стандартів і професіоналізму в банківському секторі [28].

Щоб якомога повніше і детальніше дослідити процес регулювання діяльності банків доцільно, на наш погляд, застосувати механізм державного регулювання та нагляду (рис. 1.3).

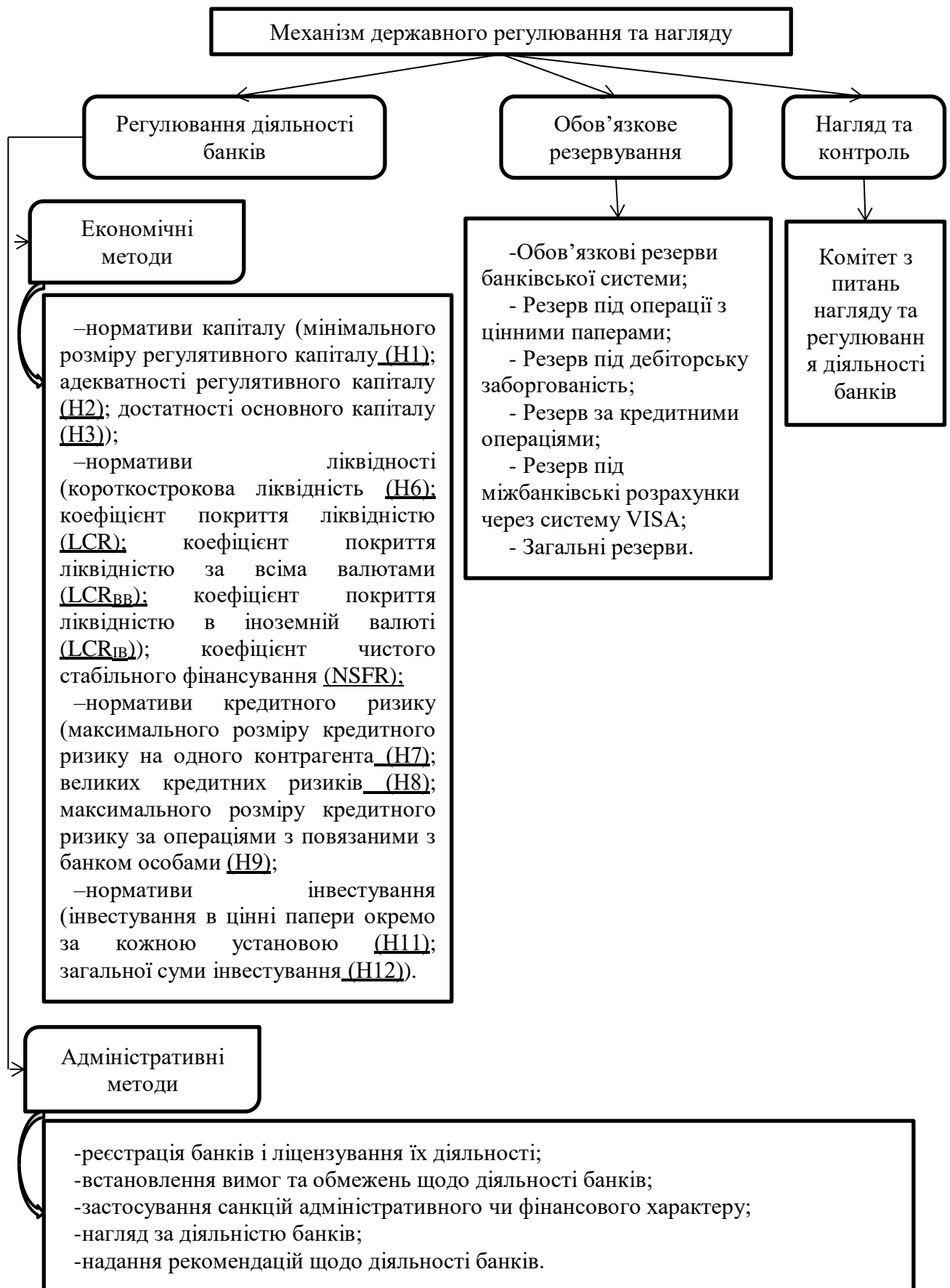

Рис.1.3 - Механізм державного регулювання та нагляду

Джерело : складено автором на основі [20, 21].

Визначимо методичні основи сутності механізму управління фінансовою стійкістю комерційних банків :

1) механізм управління фінансовою стійкістю охоплює, крім об'єкта управління, управлінські суб'єкти (зовнішні та внутрішні). Зокрема, зовнішні на макроекономічному рівні, що представлені законодавчими, фінансово-контрольними і державними органами регулювання, центральне місце серед яких належить Національному банку України. Також – внутрішні суб'єкти на мікроекономічному рівні, що представлені керівництвом комерційного банку та органами управління фінансовими ресурсами та ризиками.

2) окрім використання методів, що застосовують суб'єкти управління фінансовою стійкістю банків, у даному механізмі значне місце належить інструментам управління. До даних інструментів слід віднести економічні й адміністративні, що застосовують органи банківського нагляду, регулювання та контролю для забезпечення фінансової стійкості банків. Важливе місце належить впливу грошово-кредитної політики центрального банку, встановлення економічних нормативів діяльності банків, вимог щодо створення страхових та резервних фондів, ліцензування банківської діяльності, аудиту, підвищення прозорості фінансової звітності банків, окрім цього, вживання відповідних заходів щодо реорганізації та реструктуризації проблемних банків.

3) важливу роль у процесі управління фінансовою стійкістю відіграють організаційна структура банку, а також рівень зв'язків як між елементами структури, так і з клієнтами, акціонерами банку. Зокрема, від того наскільки забезпечена єдність інтересів, взаємоузгодженість та цілеспрямованість дій управлінців, залежатиме ефективність процесу управління фінансовою стійкістю. Тобто, робота даного механізму значною мірою зумовлена рівнем організаційної стійкості банку.

4) механізм управління фінансовою стійкістю не є статичним утворенням, а постійно перебуває у динамічному розвитку. Необхідно враховувати конкретні економічні умови, в яких функціонує банк і відповідно до змін в економічному

середовищі вносити корективи до механізму управління фінансовою стійкістю, здійснювати адаптаційні заходи.

5) результативність функціонування даного механізму залежить також від ступеня впорядкованості його елементів, їх взаємодії та спрямованості щодо досягнення основної мети [6, стр. 45].

Отже, у підтримці фінансової стійкості банку зацікавлений не лише він сам, а й банківська система країни в цілому. Регулювання цього процесу перебуває у центрі управлінської діяльності центральних банків фактично всіх розвинутих країн. Тому, Національному банку України слід удосконалювати систему регулювання та нагляду за діяльністю комерційних банків.

Висновки до розділу 1.

1. Забезпечення належного рівня фінансової стійкості є актуальною проблемою в світовій та українській банківській системі. В результаті розгляду літературних джерел ми виявили неоднотайність до визначення поняття «фінансова стійкість».

Існує різноманітна кількість факторів, що впливають на фінансову стійкість, які можна поділити на зовнішні та внутрішні. Виділені групи факторів відіграють системну роль при становленні та функціонуванні банківської системи, а відтак значною мірою визначають ступінь фінансової стійкості банків на грошовому ринку. Слід зазначити, що вони по різному впливають на стан окремого банку, що пов'язано передусім з менеджментом банку, ступенем врахування зовнішніх та внутрішніх груп факторів у процесах управління його діяльністю, а також з пріоритетами кредитної політики, стратегічними та тактичними цілями, критеріями та принципами діяльності банку.

2. При оцінці та управлінні фінансовою стійкістю можна використовувати різноманітні методи, серед яких основними є: рейтинговий метод (CAMELS, CAMELSO), коефіцієнтний аналіз, математично-статистичні методи, регресійна методика, номерна система, стрес-тестування, макро- та мікропруденційний аналіз.

Найважливішим для аналізу фінансової стійкості комерційних банків є система обов'язкових економічних нормативів встановлених НБУ.

3. Представлений механізм державного регулювання та нагляду найповніше показує процес регулювання діяльності банків, що здійснює Національний банк України.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКОСТЮ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «РАЙФФАЙЗЕН БАНК»

2.1 Загальна фінансово-економічна характеристика банку

Акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» (скорочена назва – АТ «Райффайзен Банк Аваль») зареєстровано 27 березня 1992 року під реєстраційним номером 94 (до 25 вересня 2006 року – Акціонерний поштово-пенсійний банк «Аваль»).

У жовтні 2005 року банк став частиною банківської групи Райффайзен Інтернаціональ Банк-Холдинг АГ, Австрія (із жовтня 2010 р. – Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ). Відповідно до вимог законодавства України у 2009 році Райффайзен Банк Аваль було зареєстровано у формі Публічного акціонерного товариства.

У квітні 2018 року Загальні збори акціонерів банку прийняли рішення про зміну найменування Публічного акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» на Акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» (Протоколом Загальних зборів акціонерів №36-58 від 27.04.2018 р.). Акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» є правонаступником за всіма правами та обов'язками Публічного акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль».

Банк здійснює свою діяльність на підставі виданої Національним банком України банківської ліцензії № 10 від 18.06.2018 р. та згідно з чинним законодавством, включаючи Закон України «Про банки і банківську діяльність» [21], Закону України «Про акціонерні товариства» [22], «Про цінні папери та фондовий ринок» [23], та інші нормативні акти Національного банку України. Він входить до складу Іноземної банківської групи Райффайзен в Україні. Банк є відповідальною особою Іноземної банківської групи Райффайзен в Україні та має право приймати рішення для забезпечення виконання вимог нагляду за банківською групою на консолідованій основі.

Акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» є юридичною особою приватного права за законодавством України.

Центральний офіс Райффайзен Банк Аваль знаходиться у місті Київ. Станом на 31 грудня 2020 року Райффайзен Банк Аваль має 5 філій та 391 безбалансових відділень по всій Україні (2019 р.: 5 філій, 490 безбалансових відділень).

Юридична адреса АТ «Райффайзен Банк Аваль»: вул. Лєскова, 9, м. Київ, Україна.

Материнським банком та власником контрольного пакету акцій АТ «Райффайзен Банк Аваль» є «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ» (Raiffeisen Bank International AG), Австрія.

«Райффайзен-Холдінг Нідеростеррайх-Він ТОВ», Австрія (Raiffeisen-Holding Niederösterreich- Wien registrierte Genossenschaft mit beschränkter Haftung) здійснює контроль прямого власника – материнського банку «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ», тобто «Райффайзен-Холдінг Нідеростеррайх-Він ТОВ» є кінцевою контролюючою стороною Райффайзен Банк Аваль.

Організаційно-правова форма Райффайзен Банку – акціонерне товариство, тип акціонерного товариства – приватне акціонерне товариство, органами управління якого є:

- вищий орган управління – Загальні збори акціонерів банку, які можуть вирішувати будь-які питання діяльності Банку;
- наглядовий орган – Наглядова рада банку - здійснює контроль за діяльністю Правління Банку, захист прав вкладників, інших кредиторів та акціонерів Банку;
- виконавчий орган – Правління банку, яке здійснює поточне управління діяльністю банку, формування фондів, необхідних для його статутної діяльності, та несе відповідальність за ефективність його роботи.

Організаційно-управлінську структуру АТ «Райффайзен Банк Аваль» відображено на рис. 2.4.

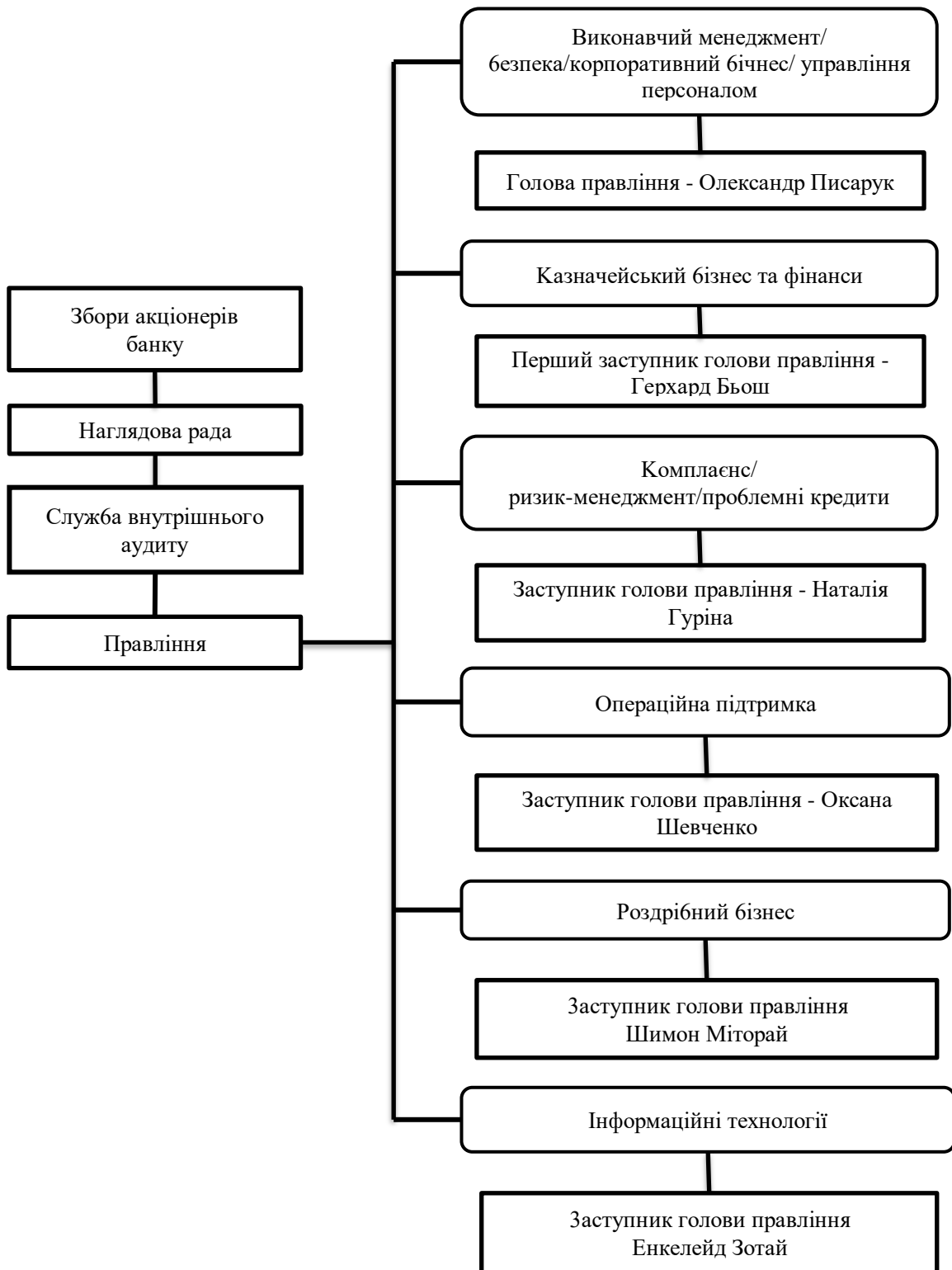

Рис. 2.4 - Організаційно-управлінська структура АТ «Райффайзен Банк Аваль»

Станом на 31 грудня 2020 року зареєстрований статутний капітал банку сформовано за рахунок випуску : 61 495 162 580 штук простих іменних акцій та

50 000 000 штук номінальною вартістю 0,10 грн. кожна загальною номінальною вартістю 6 153 411 тис. грн.

Акціонерами Райффайзен Банку станом на 31 грудня 2020 року є :

- 316 юридичних осіб;
- 109 616 фізичних осіб.

Райффайзен Банк Аваль має статус Банку з іноземним капіталом і входить до Іноземної банківської групи Райффайзен в Україні, що визнана рішенням Комітету Національного банку України з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем від 10 червня 2016 року № 296.

Юридичним особам – акціонерам Банку станом на 31 грудня 2020 року належить 99,50% статутного капіталу, фізичним – 0,50%, власні акції, депозитарні установи, що не розкрили перелік власників акцій банку, – 0,00% (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Структура акціонерів Райффайзен Банк Аваль, виходячи з кількості акцій,
що знаходяться в обігу, за 2018-2020 рр., %**

Акціонери	Рік		
	2018	2019	2020
«Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ»	68,27	68,28	68,26
ЄБРР	30,00	30,00	30,00
Інші юридичні особи	1,29	1,19	1,24
Фізичні особи	0,42	0,52	0,50
Викуплені власні акції	0,02	0,01	–
Всього :	100,00	100,00	100,00

Як видно з таблиці, власниками істотної участі в банку станом на 2018 - 2020 рр. є :

– провідна австрійська публічна фінансова установа Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ, яка станом на 31 грудня 2020 р. володіє 68,26% статутного капіталу банку;

– Європейський банк реконструкції та розвитку володіє 30% статутного капіталу банку (ЄБРР – міжнародна фінансова організація, створена у

відповідності до Угоди про заснування Європейського банку реконструкції та розвитку, підписаної у м. Парижі (Франція) 29.05.1990 р.;

Провідні іноземні фінансові установи інвестували власні кошти та кошти своїх клієнтів в акції Райффайзен Банку Аваль, а саме :

– Бродхарст Інвестментс Лімітед (Broadhurst Investments Limited), Кіпр – 0,38%;

– UIFL (Cyprus) Limited, Кіпр – 0,19%;

– ЛІНДСЕЛЛ ЕНТЕРПРАЙЗИЗ ЛІМІТЕД (LINSELL ENTERPRISES LIMITED), Кіпр – 0,09%;

– DRAGON CAPITAL (CYPRUS) LIMITED, Кіпр – 0,07%;

– Приватбанка а.с. (Privatbanka, a.s.), Словацька Республіка – 0,05% та інші.

Станом на 31 грудня 2020 р. членам Правління належить 24 000 (двадцять чотири тисячі) простих іменних акцій Банку[24].

Згідно з Положенням про облікову політику АТ «Райффайзен Банк Аваль» від 28.03.2018 року № П-60/6 до складу фінансової звітності банку входять [25] :

– Звіт про фінансовий стан (Баланс);

– Звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід (Звіт про фінансові результати);

– Звіт про рух грошових коштів, складений непрямим методом;

– Звіт про зміни у власному капіталі (Звіт про власний капітал);

– примітки до звітів.

Здійснено розрахунок фінансового стану на основі фінансової звітності АТ «Райффайзен Банк Аваль» (Додаток А, Б, В, Г).

Як видно за табл. 2.6, загальна сума активів банку у 2020 році 107 361 130 тис. грн, що на 29,5% більше ніж у 2019 році. У 2020 році збільшилася сума заборгованості кредитних установ на 15 447 060 тис. грн, однак зменшилася сума кредитів клієнтам на 1 647 180 тис. грн, що може свідчити про зменшення кількості укладених кредитних договорів в порівнянні з 2019 роком.

Таблиця 2.6

Активи АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018-2020 рр., тис. грн

Активи	Рік			Відхилення (+, -)			
	2018	2019	2020	тис. грн		%	
				2019/2018	2020/2019	2019/2018	2020/2019
Грошові кошти та їх еквіваленти	10 362 053	13 542 570	15 765 353	3 180 517	2 222 783	30,7	16,4
Торгові активи	690 495	784 725	4 486 222	94 230	3 701 497	13,6	471,7
Заборгованість кредитних установ	7 630 836	10 176 266	25 623 326	2 545 430	15 447 060	33,4	151,8
Кредити клієнтам	47 317 516	47 487 375	45 840 195	169 859	-1 647 180	0,4	-3,5
Активи, призначені для продажу	20 848	11 804	8 893	-9 044	-2 911	-43,4	-24,7
Інвестиційні цінні папери:							
- в обов'язковому порядку за справедливою вартістю через прибутокабо збиток	0	823	1 667	823	844	0	102,6
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	3 455 556	3 570 498	8 051 968	114 942	4 481 470	3,3	125,5
- за амортизованою собівартістю	0	1 578 101	2 248 273	1 578 101	670 172	0	42,5
Інвестиційна нерухомість	133 064	111 057	110 349	-22 007	-708	-16,5	-0,6
Основні засоби	2 331 965	3 125 643	3 135 355	793 678	9 712	34,0	0,3
Нематеріальні активи	437 609	645 290	891 967	207 681	246 677	47,5	38,2
Відстрочені активи з податку на прибуток	43 661	0	0	-43 661	0	0	0
Інші активи	1 377 230	1 871 610	1 197 562	494 380	-674 048	35,9	-36,0
Всього активи	73 800 833	82 905 762	107 361 130	9 104 929	24 455 368	12,3	29,5

Як видно за табл. 2.7, загальна сума пасивів банку у 2020 році в порівнянні з 2019 роком збільшилась на 24 455 368 тис. грн. Таке суттєве збільшення відбулося через зміну ряду показників :

- збільшення заборгованості перед кредитними установами на 3527 313 тис. грн;
- збільшення заборгованості перед клієнтами на 21 417 101 тис. грн;

– збільшення резервних та інших фондів на 474 100 тис. грн.

Таблиця 2.7

Пасиви АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018-2020 рр., тис. грн

Пасиви	Рік			Відхилення (+,-)			
				тис. грн		%	
	2018	2019	2020	2019/2018	2020/2019	2019/2018	2020/2019
Торгові зобов'язання	6 955	1 252	29 678	-5 703	28 426	-82,0	2270,4
Заборгованість перед кредитними установами	1 148 692	214 976	3 742 289	-933 716	3 527 313	-81,3	1640,8
Заборгованість перед клієнтами	58 359 863	66 696 513	88 113 614	8 336 650	21 417 101	14,3	32,1
Поточні зобов'язання з податку на прибуток	248 191	251 957	234 443	3 766	-17 514	1,5	-7,0
Відстрочені податкові зобов'язання	0	14 160	28 107	14 160	13 947	0	98,5
Резерви	163 432	152 090	148 341	-11 342	-3 749	-6,9	-2,5
Інші зобов'язання	2 182 607	2 405 322	1 981 368	222 715	-423 954	10,2	-17,6
Всього зобов'язання	62 109 740	69 736 270	94 277 840	7 626 530	24 541 570	12,3	35,2
Капітал							
Статутний капітал	6 153 411	6 154 516	6 154 516	1 105	0	0,0	0,0
Додатково сплачений капітал	3 030 744	3 033 667	3 033 667	2 923	0	0,1	0,0
Резерви переоцінки	837 802	1 004 663	1 021 118	166 861	16 455	19,9	1,6
Резервні та інші фонди	734 142	2 261 568	2 735 668	1 527 426	474 100	208,1	21,0
Нерозподілений прибуток	965 420	735 274	154 388	-230 146	-580 886	-23,8	-79,0
Всього капітал, що належить акціонерам Банку	11 721 519	13 189 688	13 099 357	1 468 169	-90 331	12,5	-0,7
Частка неконтролюючих акціонерів	(30 426)	(20 196)	(16 067)	10 230	4 129	-33,6	-20,4
Всього капітал	11 691 093	13 169 492	13 083 290	1 478 399	-86 202	12,6	-0,7
Всього капітал і зобов'язання	73 800 833	82 905 762	107 361 130	9 104 929	24 455 368	12,3	29,5

Можна стверджувати, що Райффайзен Банк Аваль має намір залучати клієнтів через розміщення їх коштів на рахунку та депозитах, що є гарною стратегією розвитку для банку. Зростання резервного та інших фондів банку

говорить про збільшення обсягів проведених активних операцій, що потребують резервних відрахувань, про що свідчить збільшення кредитного портфеля банку.

В результаті проведених розрахунків, ми виявили стає зростання показників в динаміці, тому можна стверджувати, що проведена управлінська політика керівництва АТ «Райффайзен Банк Аваль» ефективна і веде його до стійкого розвитку.

2.2 Оцінка фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк Аваль»

Для оцінки фінансової стійкості АТ «Райффайзен Банк Аваль» використаємо метод коефіцієнтного аналізу, розрахувавши основні коефіцієнти :

1) рентабельність капіталу (ROE) характеризує ефективність використання капіталу і розраховується як відношення чистого прибутку (ЧП) до балансового капіталу (К) :

$$ROE = \frac{\text{ЧП}}{\text{К}} * 100\% \quad (2.1),$$

Це узагальнюючий показник результативності діяльності банку, який відображає залежність норми прибутку від впливу таких чинників:

- а) маржі прибутку — відношення чистого прибутку до сукупних доходів банку. Це факторний показник, який відображає вплив на норму прибутку зміни розміру чистого прибутку на гривню доходів;
- б) використання активів — відношення сукупного доходу до сукупних активів. Факторний показник, який відображає загальну ефективність їх використання банком.

Даний коефіцієнт показує, скільки чистого прибутку припадає на 1 грн капіталу банку і характеризує економічну віддачу капіталу. У світовій практиці рентабельність капіталу є основним показником ефективності діяльності банку. Банк працює ефективно в тому разі, коли значення показника не менше 15 %.

2) рентабельність активів (ROA) визначається відношенням чистого прибутку (ЧП) до сукупних активів банку (А), тобто до ресурсів, що підлягають управлінню :

$$ROA = \frac{\text{ЧП}}{\text{А}} * 100\% \quad (2.2),$$

Даний показник відображає внутрішню політику банку, професіоналізм його менеджерів, які підтримують оптимальну структуру активів і пасивів з

погляду доходів і витрат. Тому у світовій практиці багато спеціалістів вважають даний показник найкращим для оцінювання ефективності роботи менеджерів банку. Банк ефективно використовує наявні ресурси в тому випадку, коли значення показника не менше 1,0%.

3) чистий спред - показник результативності роботи банку на кредитному ринку. Дає змогу визначити мінімальний розрив у процентних ставках за активними й пасивними операціями, який хоча і не принесе прибутку, але принаймні покриє збитки. Показує ефективність виконання функцій банком, а також характеризує рівень конкурентоспроможності банку. Зниження цього показника свідчить про втрату конкурентних позицій банку на ринку. Розраховується за формулою :

$$\text{SPRED} = \left(\frac{D\%}{A\%} - \frac{R\%}{P\%} \right) * 100\% \quad (2.3),$$

де D% - процентні доходи банку за кредитами;

A% - сума наданих кредитів;

R% - процентні витрати банку за депозитами;

P% - сума залучених депозитів.

Чистий серед характеризує рівень узгодженості процентної політики банку за кредитними і депозитними операціями. Аналіз чистого спреда пов'язаний із процентною політикою банку, яка відображається у динаміці процентних ставок за активними і пасивними операціями.

4) чиста процентна маржа (ЧПМ) – процентне вираження чистого процентного доходу відносно середніх процентних активів :

$$\text{ЧПМ} = \left(\frac{D\% - B\%}{ЗА} \right) * 100\% \quad (2.4),$$

де D%, B%- відповідно процентні доходи та витрати;

ЗА – загальні активи, що приносять дохід.

Чиста процентна маржа дає змогу оцінити здатність банку утворювати чистий процентний дохід, використовуючи доходні активи. До деякої міри можна вважати, що цей показник характеризує ефективність структури активів банку.

Оптимальним значенням показника є 4,5 %. Зменшення процентної маржі сигналізує про загрозу банкрутства.

Основними причинами зменшення процентної маржі є: зниження процентних ставок за кредитами; подорожчання ресурсів; скорочення питомої ваги доходних активів у загальному їх обсязі; хибна процентна політика.

5) чиста комісійна маржа (ЧКМ) – процентне вираження чистого комісійного доходу відносно активів. Розраховується як відношення різниці комісійних доходів та комісійних витрат (витрати на утримання персоналу, експлуатаційні витрати і т. ін.) до активів :

$$\text{ЧКМ} = \left(\frac{\text{Дк} - \text{Вк}}{\text{ЗА}} \right) * 100\% \quad (2.5),$$

де Дк, Вк - відповідно комісійні доходи та витрати;

ЗА - загальні активи, що приносять дохід.

У більшості банків чиста комісійна маржа від'ємна, тому що комісійні витрати, як правило, перевищують комісійні доходи.

б) рентабельність витрат на персонал (РВП) вимірює окупність витрат на утримання працівників, демонструє чистий ефект від рішень щодо мотивації праці співробітників незалежно від того, спрямовані ці рішення на низьку кваліфікацію та низьку заробітну плату чи на високі видатки для висококваліфікованих працівників. Найкраще, якщо цей показник в динаміці показує збільшення.

Він визначається за формулою :

$$\text{РВП} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ВП}} \quad (2.6),$$

Де ЧП- чистий прибуток;

ВП- витрати на персонал [10, стр. 70].

Розрахунок основних коефіцієнтів наведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

**Розрахунок основних коефіцієнтів для оцінки фінансової стійкості
АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018-2020 рр.**

Показник	Норматив	Рік				
		2018	2019	2020	абсолютне відхилення 2020 р. до:	
					2018	2019
Чистий прибуток, тис. грн.	-	5 234 825	4 834 275	4 112 760	-1 122 065	-721 515
Капітал, тис. грн.	-	11 691 093	13 169 492	13 083 290	+1 392 197	-86 202
Активи, тис. грн.	-	73 800 833	82 905 762	107 361 130	+33 560 297	+24 455 368
Процентні доходи, тис. грн.		8 951 465	10 023 992	9 534 093	+582 628	-489 899
Сума наданих кредитів, тис. грн.	-	54 948 352	57 663 641	71 463 521	+16 515 169	+13 799 880
Процентні витрати, тис. грн.	-	1 854 033	2 802 440	2 233 312	+379 279	-569 128
Сума залучених депозитів, тис. грн.	-	59 508 555	66 911 489	91 855 903	+32 347 348	+24 944 414
Комісійні доходи, тис. грн.	-	4 593 322	5 312 425	5 656 484	+1 063 162	+344 059
Комісійні витрати, тис. грн.	-	2 119 746	2 778 470	3 039 703	+919 957	+261 233
Витрати на персонал, тис. грн.	-	2 038 208	2 434 741	2 605 472	+567 264	+17 0 731
Рентабельність капіталу (ROE), %	<15%	44,8	36,7	31,4	-13,3	-5,3
Рентабельність активів (ROA), %	<1%	7,1	5,8	3,8	-3,3	-2,0
Чистий спред, %	<0%	13,2	13,2	10,9	-2,3	-2,3
Чиста процентна маржа (ЧПМ), %	4,5%	9,6	8,7	6,8	-2,8	-1,9
Чиста комісійна маржа (ЧКМ), %	<0%	3,4	3,1	2,4	-0,9	-0,6
Рентабельність витрат на персонал (РВП), грн.	Збільшення в динаміці	2,6	2,0	1,6	-1,0	-0,4

За результатами розрахунків, можна побачити, що за 2018-2020 рр. відбувався інтенсивний зріст обсягу кредитів наданих клієнтам банку та залучених депозитів. Натомість, процентні доходи банку у 2020 році відносно 2019 р. зменшились на

489 899 тис. грн, що повпливало на зменшення в динаміці показника чистого спреду на 2,3%. Це може свідчити про втрату конкурентних позицій банку на ринку.

Показник рентабельності капіталу (ROE) в динаміці показав зменшення з 44,8% у 2018 році до 31,4% у 2020 р. Причиною цього стало зменшення сумми чистого прибутку на 1 122 065 тис. грн у 2020 році в порівнянні з 2018 роком. Ми вважаємо, що управлінському персоналу банку необхідно детальніше контролювати стан та діяльність банку.

Показник рентабельності активів (ROA) перевищив нормативне значення і у 2020 році становив 3,8%. Чистий спред з 13,2% у 2019 році зменшився до 10,9% у 2020 році (на 2,3 %), що може свідчити про втрату конкурентних позицій банку на ринку. Чиста процентна маржа в динаміці показала зменшення, що сигналізує про загрозу банкрутства банку. Бачимо збільшення витрат на персонал у 2020 році в порівнянні з 2019 роком на 170 731 тис. грн, що може давати позитивний ефект, адже банк намагається збільшувати мотивацію персоналу або наймає висококваліфікованих працівників.

Загалом ми бачимо, що всі показники перевищують встановлені нормативні значення, отже, банк має достатній рівень фінансової стійкості. Однак в динаміці ми бачимо зменшення всіх показників відносно попереднього року, що не є позитивним і може надалі негативно повпливати на стан фінансової стійкості банку в майбутньому. Тому на нашу думку, управлінському персоналу банку слід ефективніше контролювати та моніторити процеси, що відбуваються в банку, а також впроваджувати нові механізми оцінки та нагляду за показниками фінансової стійкості.

Для аналізу фінансової стійкості банку використаємо показники обов'язкових економічних нормативів встановлених НБУ. Станом на 31 грудня 2020 та 2019 рр. Банк повністю дотримався всіх зовнішніх встановлених вимог щодо капіталу. Згідно з вимогами НБУ, банки мають підтримувати показник достатності капіталу на рівні 10,0% від суми активів, зважених на ризик, розрахований згідно з вимогами НБУ. Станом на 31 грудня 2020 року норматив

достатності капіталу Банку становив 18,04% (2019 р. - 19,13%) та перевищував встановлений законодавством мінімальний норматив (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

**Норматив достатності регулятивного капіталу згідно з вимогами НБУ
АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2019-2020 рр.**

Норматив	Рік	
	2020	2019
Основний капітал, тис. грн	6 911 390	6 622 797
Додатковий капітал, тис. грн	3 611 820	4 182 255
Мінус : відрахування з капіталу, тис.грн	(49 177)	(131 021)
Всього капітал, тис. грн.	10 474 033	10 674 031
Активи, зважені за ризиком, тис. грн	57 704 393	55 654 293
Відкрита валютна позиція, тис. грн	344 784	133 073
Показник достатності регулятивного капіталу, %	18,04	19,13

За 2018-2020 рр. Банк дотримувався нормативів кредитного ризику, встановлених Національним банком України, їх значення наведені в табл. 2.10. Також Банк щоденно моніторить нормативи ліквідності, встановлені НБУ та, за необхідності, здійснює стрес-тестування та аналіз сценаріїв. Станом на 31 грудня 2020 та 2019 років зазначені нормативи, розраховані у відповідності до вимог НБУ наведені у табл. 2.11.

Таблиця 2.10

**Нормативи кредитного ризику АТ «Райффайзен Банк Аваль» згідно з
вимогами НБУ за 2018-2020 рр, %**

Норматив	Рік		
	2020	2019	2018
Н7 «Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента»(нормативне значення не більше 25%)	15,12	10,43	10,13
Н8 «Норматив великих кредитних ризиків» (нормативне значення не більше 800%)	64,82	20,66	20,17
Н9 «Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами» (нормативне значення не більше 25%)	7,2	0,79	0,37

У 2019 році НБУ було введено новий обов'язковий норматив ліквідності – коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR), що замінив нормативи Н4 та Н5. Станом на 31 грудня 2018 року Банк дотримувався допустимих значень нормативів ліквідності, розрахованих у відповідності до вимог НБУ (табл. 2.12).

Таблиця 2.11

**Нормативи ліквідності АТ «Райффайзен Банк Аваль» згідно з вимогами НБУ
за 2018-2020 рр, %**

Норматив	Рік	
	2020	2019
Н6 «Норматив короткострокової ліквідності» (певні активи з договірним строком погашення до 1 року/зобов'язання з договірним строком погашення до 1 року та позабалансові зобов'язання) (нормативне значення не менше 60,0%)	88,40	81,96
LCR _{вв} «Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами» (необтяжені високоякісні ліквідні активи/чистий очікуваний відтік грошових коштів протягом 30 днів) (нормативне значення не менше 100,0%)	286,14	197,66
LCR _{ів} «Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті» (необтяжені високоякісні ліквідні активи/чистий очікуваний відтік грошових коштів протягом 30 днів) (нормативне значення не менше 100,0%)	467,56	196,26

Таблиця 2.12

**Нормативи ліквідності АТ «Райффайзен Банк Аваль» станом на 31 грудня
2018 року згідно з вимогами НБУ**

Норматив	%
Н4 «Норматив миттєвої ліквідності» (грошові кошти та кошти, що знаходяться на поточних рахунках/зобов'язання, що підлягають оплаті за вимогою) (нормативне значення не менше 20,0%)	42,91
Н5 «Норматив поточної ліквідності» (активи, що підлягають отриманню протягом 31 дня/зобов'язання, що погашаються протягом 31 дня) (нормативне значення не менше 40,0%)	52,51
Н6 «Норматив короткострокової ліквідності» (певні активи з договірним строком погашення до 1 року/зобов'язання з договірним строком погашення до 1 року та позабалансові зобов'язання) (нормативне значення не менше 60,0%)	84,25

Отже, загалом банк має непогані результати, адже за всіма показниками, окрім нормативу достатності регулятивного капіталу має місце їх зростання в 2020 році.

2.3 Особливості управління фінансовою стійкістю банку

Управління фінансовою стійкістю банків може бути визначено як сукупність інструментів та методів управління які застосовуються і спрямовуються на забезпечення фінансової стійкості банків [29].

Управління фінансовою стійкістю банків передбачає об'єктивне визначення її поточного й бажаного стану, скоординоване управління фінансовими ресурсами банківської установи, вибір таких управлінських рішень, котрі сприяли б забезпеченню фінансової стійкості. Зокрема, це може бути впорядковано та відображено у сформованому цілісному механізмі. Саме таким механізмом є, механізм управління фінансовою стійкістю банків як форма її практичного забезпечення.

Необхідність і мета наявності механізму управління фінансовою стійкістю банків зумовлена проблемою практичного забезпечення фінансової стійкості банків як на макро-, так і на мікроекономічному рівні для їх належного функціонування та стабільного розвитку, з одного боку, а також, щоб створити базові передумови до виконання банками своїх функцій, реалізації ролі в економіці з іншої, що позначається на надійності банківської системи в цілому, на економічному розвитку країни та швидкості ринкових перетворень у процесі суспільного відтворення. Мета і необхідність його існування – необхідна і важлива умова до розкриття сутності даного механізму. Суть механізму управління фінансовою стійкістю банків значною мірою обумовлена змістом поняття «фінансова стійкість».

Поняття «механізм» традиційно розуміють як «спосіб функціонування певної системи, тобто реалізації функцій її окремих елементів». Механізм управління фінансовою стійкістю банків може бути визначено як сукупність методів та інструментів управління, що суб'єкти управління застосовують і спрямовують на забезпечення фінансової стійкості банків.

Механізм управління фінансовою стійкістю є системою взаємопов'язаних елементів, що відображають заходи банківського менеджменту з управління фінансовою стійкістю банків [10, стр. 72].

У механізмі управління фінансовою стійкістю банків виділяють певні блоки, котрі включають елементи, що, в свою чергу, йому підпорядковані та визначають зміст того чи іншого блоку. Складовими блоками механізму є наступні :

- суб'єкти механізму управління фінансовою стійкістю банків;
- об'єкт механізму управління фінансовою стійкістю банків;
- процес управління фінансовою стійкістю банків, що охоплює елементи: методи управління, функції управління та об'єкт управління.

Перший блок даного механізму представлений суб'єктами управління. Ними є відповідальні особи чи групи осіб, органи банківського регулювання, які уповноважені приймати управлінські рішення та вживати відповідні заходи щодо здійснення регулювання, контролю за всіма стадіями процесу управління фінансовою стійкістю банків.

Другий блок механізму охоплює об'єкт управління, яким є фінансова стійкість банку, що визначається через наступні характеристики: рівень капіталізації; якість активів; якість зобов'язань; рівень платоспроможності та ліквідності; рівень прибутковості; якість управління капіталом, активами й зобов'язаннями, платоспроможністю, ліквідністю і прибутковістю; рівень чутливості банку до ризиків і якість управління ними.

Третій блок механізму представлений процесом управління фінансовою стійкістю банків, який має специфічні особливості, як на макро-, так і на мікроекономічному рівні. Саме даний блок включає аналіз фінансової стійкості банку, який дає змогу швидко розрахувати, як змінюються фінансові показники, які визначають рівень фінансової стійкості, й згідно з цим прийняти обґрунтоване управлінське рішення, спрямоване на її забезпечення [29].

Отже, фінансова стійкість є невід'ємною характеристикою банку щодо ефективного використання ним своїх ресурсів та відповідності його діяльності

узагальнюючим нормативним показникам, які визначають спроможність банку діяти під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Відповідно до цього, управління фінансовою стійкістю є важливою функцією діяльності банку, яке можна представити як сукупність інструментів та методів відображених у сформованому цілісному механізмі.

Висновки до розділу 2.

1. Організаційно-управлінська структура АТ «Райффайзен Банк Аваль» має досить розгалужену систему, а структура акціонерів показує, що власником найбільшої частки в банку є Райффайзен Банк Інтернаціональ.

2. Проаналізувавши динаміку та структуру активів й пасивів банку можна побачити тенденцію до зростання, що має позитивний вплив на загальний фінансовий стан банку. Загалом, ми бачимо стале зростання показників в динаміці, тому можна стверджувати, що проведена управлінська політика керівництва АТ «Райффайзен Банк Аваль» ефективна і веде його до стійкого розвитку.

3. В результаті розрахунку основних коефіцієнтів для оцінки фінансової стійкості банку ми виявили, що всі показники перевищують встановлені нормативні значення, отже, банк має достатній рівень фінансової стійкості. Однак в динаміці ми бачимо зменшення всіх показників відносно попереднього року, що не є позитивним і може надалі негативно повпливати на стан фінансової стійкості банку в майбутньому.

4. Розрахувавши показники обов'язкових економічних нормативів встановлених НБУ ми зробили висновки, що банк дотримався всіх зовнішніх встановлених допустимих значень.

5. Управління фінансовою стійкістю є важливою функцією діяльності банку, яке можна представити як сукупність інструментів та методів відображених у сформованому цілісному механізмі.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»

3.1 Методи забезпечення підвищення рівня фінансової стійкості банків

Забезпечення фінансової стійкості банків досягається за допомогою різноманітних методів. Деякі з авторів вважають, що стабілізувати фінансову стійкість можна шляхом підвищення рівня капіталізації, прибутковості та ефективності менеджменту, зниження ризиковості операцій, формування страхових резервів тощо. Інші пропонують вирішити цю проблему за допомогою ефективного управління активами і пасивами, диверсифікації діяльності банків, оптимізації ресурсів і тощо. Усі зазначені методи є внутрішніми, а серед зовнішніх найчастіше розглядаються нормативні, грошово-кредитні і правові методи. У зв'язку з цим пропонуємо розроблену нами класифікацію методів забезпечення підвищення рівня фінансової стійкості банків, за якою вся їх сукупність розподіляється на дві групи – зовнішні та внутрішні методи рис. 3.5.

Ступінь втручання держави в діяльність комерційних банків визначається економічною ситуацією, яка склалася в країні на певний час, тому регулювання повинне бути динамічним. Важливим завданням державних управлінських органів є постійне розуміння того, що саме в регулюванні повинно залишатись відносно постійним, а що змінюватись відповідно до вимог сучасності.

Необхідність і значущість державного регулювання фінансової стійкості банків визначається тим, що вони відіграють надзвичайно вагомую роль у сучасному економічному розвитку і водночас несуть у собі небезпеку підвищеного ризику, обумовленого специфікою банківської діяльності та прагненням банків як господарюючих суб'єктів отримати максимум прибутку.

Регулююча функція державних органів щодо забезпечення фінансової стійкості банків багатогранна і включає декілька напрямів.

МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

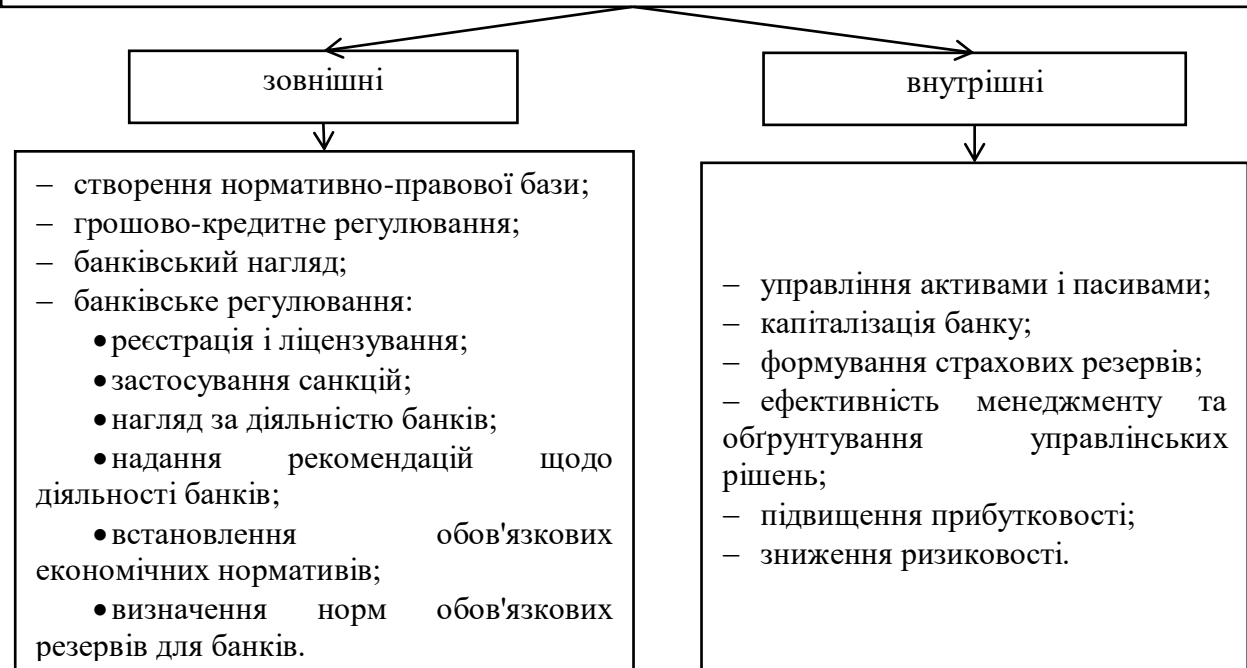

Рис. 3.5 - Методи забезпечення підвищення рівня фінансової стійкості банків
Джерело: складено автором на основі [13, 21].

Перший – створення правових та інших умов, які забезпечують банкам реалізацію своїх економічних інтересів. Це, в основному, нормативні акти Національного банку України та директивний матеріал.

Другий – регламентація операцій комерційних банків шляхом грошово-кредитного регулювання, що впливає на обсяг і структуру грошової маси в обігу, на обсяг ресурсів комерційних банків. Цей напрям регулювання фінансової стійкості реалізується через грошову пропозицію, девізну і дисконтну політику Національного банку, обов'язкове резервування на кореспондентському рахунку банку та інші.

Третій напрям – це забезпечення ефективного банківського нагляду відповідно до базових принципів Базельського комітету та чинного законодавства України, який здійснюється шляхом інтеграції початкового контролю, безвиїзного нагляду, виїзного контролю та системного аналізу діяльності банку. Початковий контроль здійснюється при реєстрації та ліцензуванні банків. Безвиїзний нагляд передбачає встановлення економічних нормативів, вимог щодо створення спеціальних резервів за активними операціями, страхування вкладів фізичних осіб

і контроль за їх дотриманням з метою забезпечення ліквідності та платоспроможності банків. Виїзний контроль здійснюється при інспектуванні банків.

Як вважає Ключко, банківське регулювання – це комплекс заходів, що вживається відповідними державними органами влади для підтримання фінансової стійкості та сталого розвитку комерційних банків і банківської системи в цілому, обмеження негативних наслідків різноманітних ризиків.

У зарубіжних країнах використовуються різні методи банківського регулювання і нагляду. Однак жодна з моделей не може бути ефективною, якщо вона передбачає безпосереднє втручання держави в оперативну діяльність банку. Головна роль у забезпеченні фінансової стійкості має належати ефективному регулюванню в самому банку.

Що стосується банківського саморегулювання, то його можна охарактеризувати як систему взаємопов'язаних і скоординованих дій щодо регулювання діяльності банку, спрямованих на ефективне управління банківськими ризиками з метою збереження стійкості в умовах постійних змін, що відбуваються у зовнішньому середовищі.

Зовнішнє регулювання банківської діяльності здійснюється законодавчими, фінансово-контролюючими і наглядовими державними органами, а внутрішнє – безпосередньо самими банками [13].

Регулювання фінансової стійкості комерційних банків за допомогою економічних нормативів узгоджується з найбільш розповсюдженим визначенням фінансової стійкості комерційних банків – недопущення виходу основних параметрів діяльності банків за межі допустимого коридору, і є основним інструментом контролю та регулювання рівня ризиковості та фінансової стійкості банків. Так, в додатку Д представлені показники обов'язкових економічних нормативів банків України згідно з офіційних даних розрахованих НБУ станом на 01.01.2021 р [30].

Відповідно до таблиці в додатку Д можна побачити, що найбільший показник Н1-регулятивний капітал має АТ КБ «ПриватБанк» 35 256 911 тис. грн,

АТ «Райффайзен Банк Аваль» знаходиться на 4 місці та має показник НІ – 10 474 033 тис. грн, також він є системно важливим банком, тобто таким діяльністю якого впливає на стабільність усієї банківської системи. Загалом можна сказати, що АТ «Райффайзен Банк Аваль» дотримався встановлених нормативних значень.

Норма обов'язкового резервування здійснює прямий вплив на ліквідність банківської системи. Якщо НБУ вимагає збільшення резервної норми, то комерційний банк змушений скорочувати поточні рахунки і збільшувати резерви, прискорювати терміни погашення виданих позичок (при цьому обсяги його ресурсів для видачі нових кредитів будуть скорочуватись), продавати частину портфеля цінних паперів, поповнюючи резерви за рахунок виручки. У результаті таких дій досягається подвійний ефект – ліквідність банку зростає, але прибутковість знижується. Зниження норми резервування призводить до збільшення пропозиції грошей і, тим самим, збільшується можливість банку створювати нові гроші шляхом кредитування.

Основними напрямками забезпечення фінансової стійкості з боку самого банку є, перш за все, підвищення рівня капіталізації, гнучке управління активами і пасивами, формування різних видів резервів, включаючи обов'язкове резервування на кореспондентському рахунку, резерви під надані кредити, дебіторську заборгованість, інвестиційний портфель, валютні операції тощо з урахуванням ризиковості здійснюваних операцій. Крім цих основних заходів, комерційний банк з метою забезпечення фінансової стійкості має вживати й ряд інших, допоміжних заходів, а саме: зниження ризиковості здійснюваних операцій; підвищення рівня прибутковості операцій; диверсифікація (оптимізація) діяльності; підвищення ефективності менеджменту, обґрунтованості управлінських рішень.

В основі регулювання фінансової стійкості самим комерційним банком лежить гнучке управління активами і пасивами з обов'язковим урахуванням взаємозв'язку між ними.

Фінансова стійкість банку та рівень ризиковості його діяльності прямо залежить від якості управління активами і пасивами. Одним із перспективних напрямів забезпечення фінансової стійкості банків, виходячи з гнучкого управління їх активами і пасивами, є доповнюваність активних і пасивних операцій.

Управління активами повинне базуватись на портфельному підході, суть якого полягає в досягненні максимальних доходів при одночасному зниженні ризику з метою забезпечення фінансової стійкості комерційного банку.

Слід зазначити, що якісні активи – основа фінансової стійкості комерційного банку. Враховуючи, що основну частину активів складає кредитний портфель, особливу увагу при класифікації активів необхідно звернути на рівень його диверсифікації, якості і дохідності.

Якість активів є одним з основних чинників, що впливають на фінансову стійкість комерційного банку, на сьогодні Національним банком України не передбачені відповідні нормативи для регулювання саме якості активів. Це не дає змогу вчасно класифікувати банки, що мають неякісні активи, як проблемні.

Така практика призводить до того, що ті банки, які офіційно визнаються проблемними, мають настільки неякісні активи, що їх фінансове оздоровлення стає практично неможливим. Значна кількість проблемних банків роками перебуває в режимі фінансового оздоровлення, а їх фінансове становище залишається незадовільним. Це свідчить про те, що для банківської системи України проблема якості активів надзвичайно актуальна.

Слід зазначити, що гнучке управління активами базується на постійному моніторингу прогресивності структури активів. Як свідчать дані таблиці 3.13, в банку практично відсутні дебіторська заборгованість, відстрочені активи з податку на прибуток, інвестиційна нерухомість, він має достатньо диверсифіковані активи з підвищеним ризиком, що відповідає критеріям фінансової стійкості банку, який динамічно розвивається. Натомість більше 50,0% кредитного портфеля банку складають кредити клієнтам та заборгованість кредитних установ, а такі операції мають підвищений ризик. Також необхідно

значити, що про достатню якість активів і відповідність їх структури фінансово стійкому банку свідчить те, що невелику частину складають основні засоби, нематеріальні активи (3,7 %).

Таблиця 3.13

Активи АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018–2020 рр., (на кінець року)

Активи	Рік					
	2018		2019		2020	
	обсяг, тис. грн	питома вага,%	обсяг, тис. грн	питома вага,%	обсяг, тис. грн	питома вага,%
Грошові кошти та їх еквіваленти	10 362 053	14,0	13 542 570	16,3	15 765 353	14,7
Торгові активи	690 495	0,9	784 725	0,9	4 486 222	4,2
Заборгованість кредитних установ	7 630 836	10,3	10 176 266	12,3	25 623 326	23,9
Кредити клієнтам	47 317 516	64,1	47 487 375	57,3	45 840 195	42,7
Активи, призначені для продажу	20 848	0,0	11 804	0,0	8 893	0,0
Інвестиційні цінні папери:						
- в обов'язковому порядку за справедливою вартістю через прибуток або збиток	0	0,0	823	0,0	1 667	0,0
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	3 455 556	4,7	3 570 498	4,3	8 051 968	7,5
- за амортизованою собівартістю	0	0,0	1 578 101	1,9	2 248 273	2,1
Інвестиційна нерухомість	133 064	0,2	111 057	0,1	110 349	0,1
Основні засоби	2 331 965	3,2	3 125 643	3,8	3 135 355	2,9
Нематеріальні активи	437 609	0,6	645 290	0,8	891 967	0,8
Відстрочені активи з податку на прибуток	43 661	0,1	0	0,0	0	0,0
Інші активи в т.ч.:	1 377 230	1,9	1 871 610	2,3	1 197 562	1,1
Дебіторська заборгованість за операціями з клієнтами	17 508	0,02	7 840	0,01	9 466	0,01
Дебіторська заборгованість банків за операціями з готівкою	2 769	0,00	5 127	0,01	-	-
Всього активи	73 800 833	100,0	82 905 762	100,0	107 361 130	100,0

Отже, підвищення якості активів банку (збільшення частки робочих активів, зменшення обсягу неробочих і проблемних активів) позитивно впливає на фінансову стійкість банку.

Щоб запобігти виникненню кризового стану через неякісні активи, банки мають особливу увагу приділяти створенню в необхідному обсязі резервів за

активними операціями залежно від їх видів і рівня ризиковості. Слід зазначити, що резерви, як і капітал, відіграють захисну функцію.

Тепер слід зупинитись на деяких аспектах управління пасивами (ресурсами) банку в контексті забезпечення фінансової стійкості. Ресурсна база банку формується із залишків на розрахункових і поточних рахунках юридичних осіб, а також їх строкових депозитів, випущених банком депозитних сертифікатів і векселів для юридичних осіб, залишків на поточних і депозитних рахунках фізичних осіб, отриманих міжбанківських кредитів, залишків на рахунках лоро, відкритих банкам-кореспондентам.

Формування стабільної ресурсної бази банку – це, перш за все, ефективне управління ризиками в частині пасивних операцій. Її основу складає постійна підтримка необхідного рівня диверсифікації, забезпечення можливості залучення грошових ресурсів із інших джерел і підтримка збалансованості з активами банку за термінами і процентними ставками.

При визначенні рівня диверсифікованості пасивів слід виходити з критеріїв розподілу депозитів за географічною і галузевою ознаками, їх розмірами і видами, термінами залучення та ряду інших ознак, подібних до тих, що використовуються при аналізі кредитного портфеля банку. Розробляючи стратегію управління пасивами, банки можуть орієнтуватись на дрібних вкладників зі строковими депозитами або на обмежену кількість крупних клієнтів.

У першому випадку вірогідність ризику ліквідності через раптове вилучення коштів незначна, але в умовах договорів з вкладниками банку доцільно обумовити можливість змін процентних ставок за депозитами, оскільки на ринку кредитів процентні ставки також можуть змінюватись, що разом зі зростанням витрат банку може створити проблему зниження дохідності від операцій. Якщо ж банк орієнтується на крупних вкладників, то він повинен передбачити запасні варіанти поповнення ресурсної бази, оскільки крупні депозити пов'язані з високим ризиком втрати ліквідності банку.

На особливу увагу заслуговує аналіз міжбанківських кредитів. Специфіка міжбанківських кредитів як одного з джерел формування ресурсів комерційного

банку зводиться до їх короткостроковості і епізодичності. Ринок міжбанківських кредитів пов'язаний з високими ризиками, тому він є дорогим, що негативно впливає на дохідність банку. При аналізі балансу банку для з'ясування його залежності від нестійких джерел кредитних ресурсів, якими є міжбанківські кредити, необхідно також враховувати і заборгованість за векселями, емітованими банком, адже при виникненні у банку фінансових проблем держателі векселів намагаються, як і банки-кредитори, якомога швидше отримати свої кошти, а розмістити нові векселі так само складно, як і отримати міжбанківські кредити.

Суттєвим джерелом кредитних ресурсів є залишки на рахунках лоро, відкритих банкам-кореспондентам у національній та в іноземній валюті. Специфічність такого різновиду ресурсів полягає в тому, що так, як і міжбанківські кредити, депозити банків-кореспондентів пов'язані з високими ризиками, оскільки завжди існує загроза дострокового вилучення депозитів, адже банки постійно повинні дотримуватись нормативів обов'язкового резервування.

При управлінні пасивами слід особливу увагу звернути на роботу з фізичними особами, яка є однією з найтрудомістких. Практика показує, що витрати банку відшкодовуються лише в тому разі, якщо сума залучених від фізичних осіб ресурсів перевищує 10,0% пасивів банку, але ця сума не повинна перевищувати розмір капіталу банку. Така умова диктується необхідністю захисту інтересів фізичних осіб, тому що для страхування їх депозитів банки повинні здійснювати відрахування до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. У результаті певна частка коштів вилучається з обігу банку. З іншого боку, у разі значного погіршення фінансового стану банку до тієї міри, що він буде неспроможний повернути кошти вкладникам, вони частково зможуть компенсувати свої втрати за рахунок виплат з фонду. Така практика певною мірою забезпечує довіру населення до банківської системи [13].

Динаміку структури пасивів досліджуваного нами банку приведено у таблиці 3.14.

Згідно з даними таблиці банк, що нами розглядається, має нестабільну ресурсну базу, яка невідповідає вимогам фінансово стійкого банку. Так,

заборгованість перед кредитними установами - 3,5 %, а заборгованість перед клієнтами – 82,1%, що в 7 раз більше обсягу капіталу, що є критичним адже ця сума не повинна перевищувати розмір капіталу задля необхідності захисту інтересів фізичних осіб при значному погіршенню фінансового стану банку. Також ми бачимо негативну тенденцію щодо зменшення обсягу капіталу банку.

Таблиця 3.14

Пасиви АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018-2020 рр., (на кінець року)

Пасиви	Рік					
	2018		2019		2020	
	обсяг, тис. грн	питома вага, %	обсяг, тис. грн	питома вага, %	обсяг, тис. грн	питома вага, %
Торгові зобов'язання	6 955	0,0	1 252	0,0	29 678	0,0
Заборгованість перед кредитними установами	1 148 692	1,6	214 976	0,3	3 742 289	3,5
Заборгованість перед клієнтами	58 359 863	79,1	66 696 513	80,4	88 113 614	82,1
Поточні зобов'язання з податку на прибуток	248 191	0,3	251 957	0,3	234 443	0,2
Відстрочені податкові зобов'язання	0	0,0	14 160	0,0	28 107	0,0
Резерви	163 432	0,2	152 090	0,2	148 341	0,1
Інші зобов'язання	2 182 607	3,0	2 405 322	2,9	1 981 368	1,8
Всього зобов'язання	62 109 740	x	69 736 270	x	94 277 840	x
Статутний капітал	6 153 411	8,3	6 154 516	7,4	6 154 516	5,7
Додатково сплачений капітал	3 030 744	4,1	3 033 667	3,7	3 033 667	2,8
Резерви переоцінки	837 802	1,1	1 004 663	1,2	1 021 118	1,0
Резервні та інші фонди	734 142	1,0	2 261 568	2,7	2 735 668	2,5
Нерозподілений прибуток	965 420	1,3	735 274	0,9	154 388	0,1
Всього капітал, що належить акціонерам Банку	11 721 519	x	13 189 688	x	13 099 357	x
Частка неконтролюючих акціонерів	(30 426)	0,0	(20 196)	0,0	(16 067)	0,0
Всього капітал	11 691 093	x	13 169 492	x	13 083 290	x
Всього капітал і зобов'язання	73 800 833	100,0	82 905 762	100,0	107 361 130	100,0

Отже, на нашу думку, управлінському персоналу банку слід звернути увагу на збільшення обсягу капіталу банку, а Національному банку України доцільно було б запровадити регулювання обсягів залучених коштів фізичних осіб, обмежуючи їх обсягом капіталу банку.

3.2. Власний капітал банку як фактор впливу на фінансову стійкість

Банк є самостійним комерційним підприємством, яке, як і будь-яка інша фірма, зорієнтоване насамперед на одержання прибутку. Одночасно він виконує роль важливого соціального інституту. Фінансова стійкість конкретного банку і національної банківської системи загалом важлива для суспільства: для вкладників, банку, його клієнтів і кредиторів. Неплатоспроможність одного з банків спроможна спричинити банкрутство, завдати збитків як населенню, так підприємствам, дестабілізувати грошово-кредитну сферу. Таким чином, і для банківських установ, і для держави важливе значення має розробка підходів до управління фінансовими потоками в банку, визначення його ринкових стратегій. Якісне управління власним капіталом – один із найважливіших факторів надійної та прибуткової діяльності банківської установи [31].

Першочерговим для аналізу фінансової стійкості банку є оцінка його потенціалу, тому доцільно буде розрахувати показники ефективності за результатами діяльності банку (рис. 3.6).

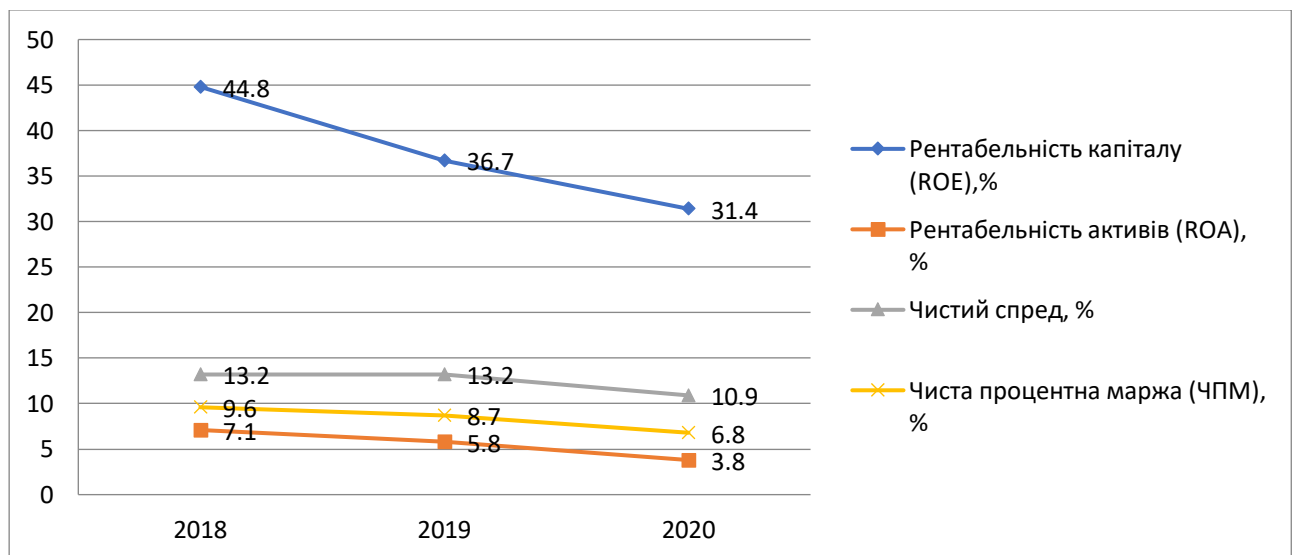

Рис. 3.6 Показники ефективності діяльності АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018-2020 рр., %

Відповідно до розрахунків, рентабельність капіталу (ROE) постійно знижувалась – з 44,8% у 2018 році до 31,4% у 2020 р., причиною цього стало

зменшення обсягу чистого прибутку. Це є негативним явищем, адже у світовій практиці цей норматив є основним показником ефективності діяльності банку.

Значення рентабельності активів (ROA) також показує про погіршення оптимальної структури активів та пасивів – у 2020 році цей показник зменшився на 2,0% у порівнянні з попереднім роком.

Чистий спред з 13,2% у 2019 році зменшився до 10,9% у 2020 році (на 2,3%), що може свідчити про втрату конкурентних позицій банку на ринку. Чиста процентна маржа в динаміці показала зменшення, що сигналізує про загрозу банкрутства банку. Отже, як бачимо, важливий вплив на фінансову стійкість банку здійснює обсяг капіталу банку.

Одним із важливих напрямів оцінки достатності капіталу банку є визначення відповідності обсягу капіталу банку встановленим нормативним значенням. У нашій країні величину капіталу банківських установ регулює Національний банк України через установлення мінімальних вимог до розмірів та адекватності капіталу відповідно до вимог Базельської конвенції. Відповідно до цього розмір регулятивного капіталу не повинен бути менше встановленого Національним банком України значення нормативу мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1). Так, значення показника Н1 становить 200 млн. грн. Станом на 01.01.2021 року мінімальний розмір регулятивного капіталу АТ «Райффайзен Банк Аваль» становить 10 474 033 тис. грн, що у 52 рази більше нормативного значення.

Також для більш детальної оцінки стану капіталу банку використаємо мультиплікатор капіталу. Мультиплікатор капіталу – це показник максимальної здатності банку залучати депозити і видавати кредити чи розширювати ланку «депозит – позичка» в розрахунку на одну грошову одиницю власного капіталу банку.

Мультиплікатор – це важіль управління банком, структурою власного і залученого капіталу, за допомогою якого він повинен забезпечити потрібну структуру капіталу, тобто бажану збалансованість між капітальною базою

(власним капіталом) і її можливостями залучення додаткових фінансових ресурсів.

Мультиплікатор капіталу (Мк) обчислюється як відношення суми загальних активів банку (А) до власного капіталу банку (ВК) :

$$M_k = \frac{A}{BK} * 100\% \quad (3.7),$$

Він показує, яку кількість активів повинна забезпечувати кожна гривня власного капіталу і відповідно яка частка банківських ресурсів може бути сформована у формі боргових зобов'язань. Оскільки власний капітал повинен покривати збитки за активами банку, то чим вищий рівень мультиплікатора, тим вищий ступінь ризику банкрутства банку. Водночас чим вищий мультиплікатор, тим вищий потенціал банку для більш високих виплат своїм власникам [10, стр. 129].

Розрахуємо мультиплікатор капіталу для АТ «Райффайзен Банк Аваль» (табл. 3.15).

Таблиця 3.15

Мультиплікатор капіталу АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018-2020 рр.

Показник	Рік			Абсолютне відхилення	
	2018	2019	2020	2019 до 2018	2020 до 2019
Капітал, тис. грн	11 691 093	13 169 492	13 083 290	+1 478 399	-86 202
Активи, тис. грн	73 800 833	82 905 762	107 361 130	+9 104 929	+24 455 368
Мультиплікатор капіталу, %	631,3	629,5	820,6	-2	191

За результатами проведених розрахунків можна зробити висновки, що мультиплікатор капіталу збільшився у 2020 році на 191,0% у порівнянні з 2019 роком. Таке збільшення свідчить про те, що в банку недостатній обсяг капіталу, щоб покрити збитки за активними операціями банку. Така тенденція може призвести до банкрутства банку.

Отже, управлінському персоналу банку слід приділити увагу знаходженню нових джерел збільшення капіталу. У світовій практиці використовується чимало джерел збільшення капіталу комерційного банку (рис. 3.7).

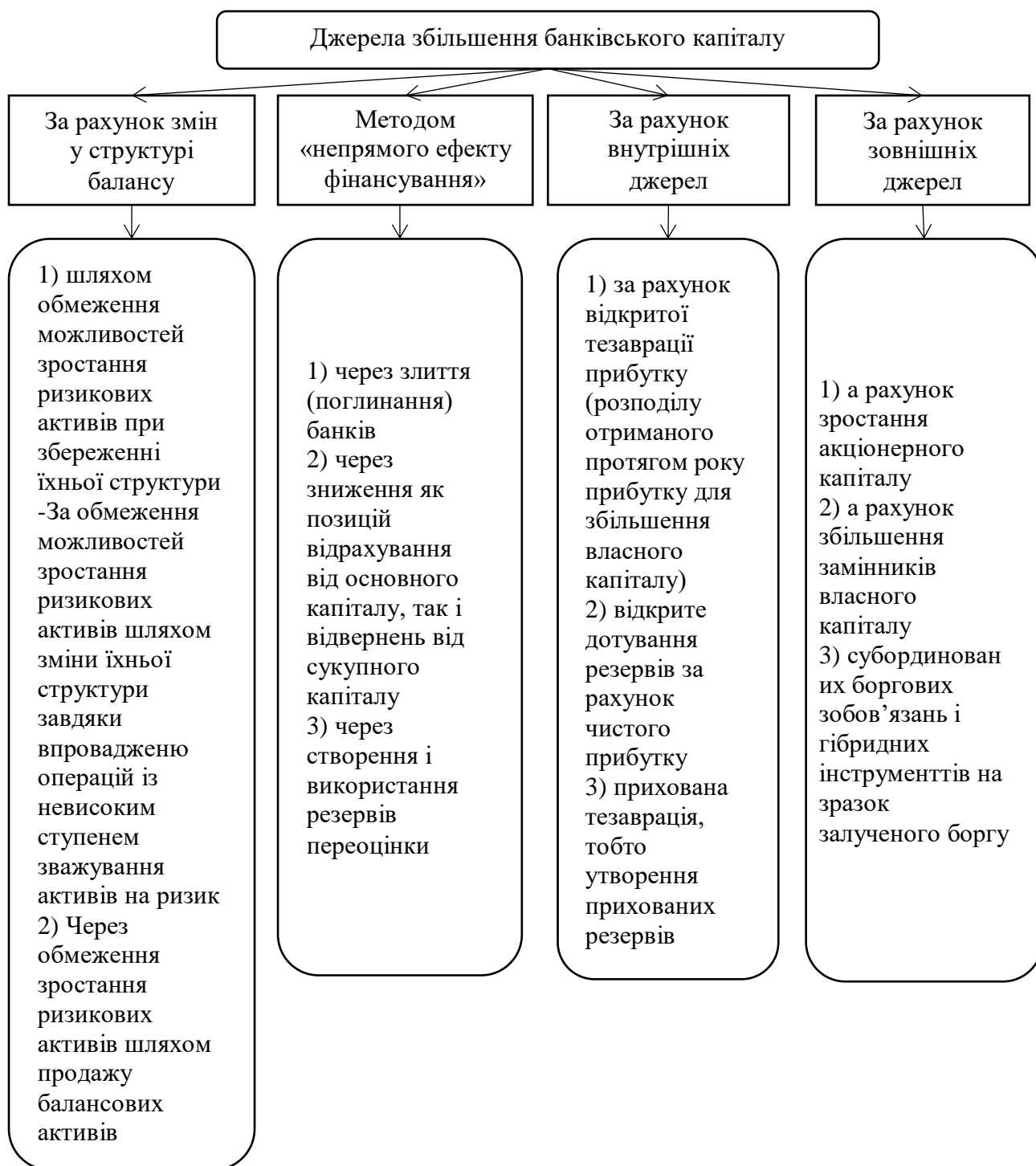

Рис. 3.7 Джерела збільшення банківського капіталу

Джерело: складено автором на основі [31].

Отже, якісне управління власним капіталом є важливим фактором впливу на загальний фінансовий стан та фінансову стійкість комерційного банку. В

результаті розрахунків ми визначили, що АТ «Райффайзен Банк Аваль» необхідно збільшити обсяг власного капіталу банку.

3.3 Вплив банківських ризиків на фінансову стійкість комерційних банків

Запорукою забезпечення фінансової стійкості комерційних банків слугує необхідність ефективного та високоорганізованого управління ризиками, котрі, як відомо, постійно супроводжують діяльність банку. Коли йдеться про “систему управління ризиками”, то мають на увазі систему процесів прийняття управлінських рішень, головним завданням яких є необхідність максимально знизити невизначеність, в якій приймають рішення. Серед основних причин необхідності формування комплексних систем управління банківськими ризиками варто відзначити, на нашу думку, наступні:

- 1) зростання регулятивних вимог, зокрема спрямування на виконання положень Базельського комітету посилює регулятивний тиск на ризик-менеджмент банку;
- 2) глобалізація ризику, мінливість та диверсифікація фінансових ринків, збільшення конкуренції;
- 3) стратегічне партнерство та необхідність формування позитивного інвестиційного іміджу (потенційні інвестори і партнери, оцінюючи фінансову стійкість банку, вивчають і систему управління ризиками, тобто банки, які зацікавлені в інвестиціях та розвитку міжнародного співробітництва, просто зобов'язані вирішувати питання щодо побудови системи управління ризиками);
- 4) поліпшення зовнішнього рейтингу загалом та кредитного зокрема, що сприяє зниженню вартості залучених коштів та зростанню ринкової капіталізації;
- 5) зниження фінансових втрат, стабільне зростання прибутковості (ROE, чистої процентної маржі) та, як результат рух шляхом раціонального зростання і забезпечення фінансової стійкості (тобто, з метою підтримки вдалого співвідношення “дохідність – ризик” банк має побудувати власний ризиковий профіль (яким ризикам і які розміри ризиків менеджмент банку вважає

прийнятними) і надалі забезпечувати контроль та підтримку ризиків на визначеному рівні.

Поняття “система управління ризиками” – охоплює наступні елементи: стратегію, політику, методика оцінки та мінімізації ризиків у банку (методологія); підрозділи, які беруть участь в управлінні ризиками і сукупно формують інфраструктуру управління ризиком у банку (організація); процес управління ризиком; достовірні та своєчасні потоки інформації.

Фахівці банківського ринку, провідні банкіри розуміють необхідність ефективної організації ризик-менеджменту, деякі найбільші банки вже впровадили, інші прагнуть до введення відповідної організаційної структури управління ризиками. Якщо ж говорити про невеликі банки, то більшість із них не те, що не мають відділу ризик-менеджменту, а й інколи навіть жодного спеціаліста в банку з відповідним функціональним навантаженням.

Кожна система управління банківськими ризиками в окремому комерційному банку має бути особливою (унікальною), з притаманними лише їй особливостями та ознаками, рівень автоматизації та програмного забезпечення якої також відрізнятиметься, зважаючи на специфіку кожного банку.

Ефект від запровадження системи управління ризиками є довготерміновим, оскільки ризик-менеджмент служить своєрідною ланкою щодо обмеження розвитку бізнесу на короткий термін, але на середній за тривалістю період, навпаки, створює можливості отримання прибутку. Зокрема, при визначенні вартості впровадження технології управління ризиками необхідно розраховувати не менше ніж на п'ять років функціонування системи та екстраполювати прогнозований ефект відповідно.

Ефективність роботи ризик-менеджменту позначається на рівні фінансової стійкості комерційного банку. Зокрема, здатність банку регулювати ризики, нейтралізувати їх негативний вплив позитивно відображається на основних чинниках фінансової стійкості, в протилежному випадку виникають передумови дестабілізації фінансового стану банку (рис. 3.8).

прибутковості, зменшує вартість банку та в кінцевому підсумку негативно відображається на фінансовій стійкості в цілому (рис. 3.9) [6, стр. 215].

Рис. 3.9. Наслідки неефективного управління кредитним ризиком банку

В результаті проведених розрахунків в пункті 3.2. ми побачили, що в банку відбулося значне зниження прибутковості банку, та зменшення значень показника рентабельності активів (ROA).

Отже, АТ «Райффайзен Банк Аваль» необхідно чітко визначити основні аспекти побудови ефективної комплексної системи управління банківськими ризиками з точки зору оптимального впливу на фінансову стійкість комерційного банку, при цьому більше уваги зосередивши на вдосконаленні порядку управління саме кредитним ризиком.

Висновки до розділу 3.

1. Підвищення рівня фінансової стійкості банку може забезпечуватись за допомогою зовнішніх та внутрішніх методів. Важливим в системі забезпечення підвищення рівня фінансової стійкості банку є постійний нагляд та регулювання державних управлінських органів.

2. У процесі дослідження було проаналізовано динаміку структури активів та пасивів банку. У структурі активів найбільшу частку займають кредитні операції, тоді як у структурі пасивів – депозитні операції. Можна зробити висновок, що банк має достатню якість активів. Щодо пасивів, то в їх складі найбільшу частку займає заборгованість перед клієнтами – 82,1%, що є критичним.

3. Аналіз стану капіталу банку показав, що управлінському персоналу банку слід звернути увагу на збільшення його обсягу, задля підвищення рівня фінансової стійкості. А Національному банку України доцільно було б запровадити регулювання обсягів залучених коштів фізичних осіб, обмежуючи їх обсягом капіталу банку.

4. В результаті дослідження ризиків ми виявили, що банку слід створити комплексну систему управління банківськими ризиками особливо зосередивши свою увагу на управлінні кредитним ризиком.

ВИСНОВКИ

Існує багато підходів до визначення поняття «фінансова стійкість». На нашу думку, вона є важливим показником ефективної діяльності банку, яка відображає його стан в ринковому середовищі та можливість протидіяти зовнішнім та внутрішнім впливам.

Слід зауважити, що не завжди та не всі кредитні організації в стабільному економічному середовищі є стійкими, оскільки забезпечення стійкості стану, зумовлене крім зовнішніх чинників, рядом внутрішніх факторів.

Стійкий, надійний банк – це фінансова установа, яка забезпечує збереження інтересів засновників банку, його клієнтів; здатність виконувати взяті на себе зобов'язання. Стійкість банку залежить від багатьох аспектів його діяльності і має складну структуру.

Аналіз активів та пасивів АТ «Райффайзен Банк Аваль» показав нам, що у 2020 році відбулося збільшення загальної суми як активів так і пасивів банку відносно попереднього року, що є позитивною тенденцією і свідчить про ефективну управлінську політику банку.

В результаті розрахунку основних коефіцієнтів для оцінки фінансової стійкості таких як ми побачили, що всі показники перевищують встановлені нормативні значення, отже, банк має достатній рівень фінансової стійкості. Однак в динаміці ми бачимо зменшення всіх показників відносно попереднього року, що не є позитивним і може надалі негативно повпливати на стан фінансової стійкості банку в майбутньому. Тому на нашу думку, управлінському персоналу банку слід ефективніше контролювати та моніторити процеси, що відбуваються в банку, а також впроваджувати нові механізми оцінки та нагляду за показниками фінансової стійкості.

Під час аналізу фінансової стійкості банку ми використали показники обов'язкових економічних нормативів встановлених НБУ. За 2020-2018 роки банк повністю дотримався всіх зовнішніх встановлених вимог. Загалом банк має

непогані результати, адже за всіма показниками, окрім нормативу достатності регулятивного капіталу має місце їх зростання в 2020 році.

Запропонована нами система методів забезпечення фінансової стійкості банків, показала, що важливим фактором впливу на стан фінансової стійкості в банках є наявність банківського нагляду та регулювання. На основі аналізу динаміку структури активів та пасивів банку, можна зробити такі висновки, що в банку практично відсутні дебіторська заборгованість, відстрочені активи з податку на прибуток, інвестиційна нерухомість, він має достатньо диверсифіковані активи з підвищеним ризиком, що відповідає критеріям фінансової стійкості банку, який динамічно розвивається. Однак більше 50,0% кредитного портфеля складають заборгованість кредитних установ і кредити клієнтам, а такі операції мають підвищений ризик. Також необхідно зазначити, що про достатню якість активів і відповідність їх структури фінансово стійкому банку свідчить те, що невелику частину складають основні засоби, нематеріальні активи (3,7%).

Щодо пасивів, то згідно з розрахунків, ми бачимо, що банк, що нами розглядається, має нестабільну ресурсну базу, яка невідповідає вимогам фінансово стійкого банку. Так, заборгованість перед кредитними установами - 3,5%, а заборгованість перед клієнтами – 82,1%, що в 7 раз більше обсягу капіталу, що є критичним адже ця сума не повинна перевищувати розмір капіталу задля необхідності захисту інтересів фізичних осіб при значному погіршенню фінансового стану банку.

Відповідно до проведених розрахунків, значення рентабельності активів (ROA) постійно знижувалось, що дозволяє зробити висновок про погіршення оптимальної структури активів та пасивів – у 2020 році цей показник зменшився на 2,0% у порівнянні з попереднім роком.

Також ми побачили, що мультиплікатор капіталу збільшився у 2020 році на 191,0% у порівнянні з 2019 роком. У зв'язку з цим, можна сказати, що в банку недостатній обсяг капіталу. Як наслідок така тенденція показує нам про неефективне управління кредитним ризиком в банку.

Отже, наші пропозиції з підвищення рівня фінансової стійкості банку :

- підвищення якості активів банку (збільшення частки робочих активів, зменшення обсягу неробочих і проблемних активів);
- підвищення ефективності банківського менеджменту;
- мінімізація рівня банківських ризиків;
- збільшення обсягу власного капіталу банку;
- запровадження нових механізмів оцінки та нагляду за показниками фінансової стійкості;
- підвищення рівня прибутковості операцій;
- диверсифікація (оптимізація) діяльності;
- створення нормативно-правової бази , яка забезпечить банкам реалізацію своїх економічних інтересів;
- регулювання ступеня втручання держави в діяльність банку;
- вдосконалення системи банківського регулювання та нагляду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зверяков М.І., Зверяков А.М. Антикризове управління фінансовою стійкістю банку в умовах економічних дисбалансів : монографія. ОНЕУ. Одеса, 2015. 418 с.
2. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка в 4 т. Т. 4. СПб. : Диамант,1998. 370 с.
3. Азрилияна А.Н. Большой экономический словарь. М. : Ин-т новой экономики. 1997. 770 с.
4. Словник української мови. в 11 т. Т. 9. - К. : аукова думка, 1978. – 710 с.
5. Ильясов С.М. О сущности и основных факторах устойчивости банковской системы. Деньги и кредит. № 2, 2006. 45-49 с.
6. Дзюблюк О.В. Михайлюк Р. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: Монографія. ТНЕУ. Тернопіль, 2009. 316 с.
7. Коваленко В. В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика [Текст] : монографія. Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. 228 с.
8. Фінансова стійкість банку. Офіційний сайт Національного банку України: веб-сайт. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123698&cat_id=123324 (дата звернення: 05.10.2021).
9. Зверяков М. І., Коваленко В. В., Сергєєва О. С. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник. К. : «Центр учбової літератури», 2016. 520 с.
10. Сокиринська І. Г. Журавльова Т.О. Фінансовий менеджмент у банку: Навчальний посібник. Дніпропетровськ: Пороги, 2016. 192 с.
11. Стечишин Т. Б., Малахова О. Л. Банківська справа: навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 404 с.
12. Павленко Л. Д., Шкромада Д. Ю., Соколенко К. О. Класифікаційна система факторів забезпечення фінансової стійкості банку в сучасних

умовах. Ефективна економіка. 2019. № 5.

13. Ключко Л.А. Фінансова стійкість банків: теорія та методика оцінки: монографія. Національний університет ДПС України. Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2013. 246 с.

14. Банківська система: навчальний посібник / Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.

15. Марич М.Г., Марич А.В. Оцінка фінансової стійкості банківської системи України. Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал. 2017. №17. С. 698-703.

16. Положення про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS: затв. постановою Правління НБУ від 08.05.2002 р. № 171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0171500-02#Text> (дата звернення: 10.10.2021).

17. Порядок визначення та затвердження рейтингової оцінки банку за рейтинговою системою CAMELSO: рішення Правління Національного банку України від 01.11.2016 р. №393-рш. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123651 (дата звернення: 10.10.2021).

18. Волкова В.В. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості банку. Фінанси, облік, банки. 2018. №1 (23). С. 48-56.

19. Вінниченко О. В., Гудзь А. В. Фінансовий стан банку та методи його оцінки в Україні. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2020. № 69. С. 217-228.

20. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: затв. постановою Правління Національного банку України № 368 від 28.08.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 15.10.2021).

21. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 08.10.2021).

22. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 № 514-VI.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text> (дата звернення: 08.10.2021).

23. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 08.10.2021).

24. Офіційний сайт АТ «Райффайзен Банк Аваль». URL: <https://www.aval.ua/> (дата звернення: 20.10.2021).

25. Положення про облікову політику АТ «Райффайзен Банк Аваль»: зі змінами і доповненнями, внесеними Постановою Правління АТ «Райффайзен Банк Аваль» від 28.03.2018 р. № П-60/6.

26. Коваленко В.В. Банківське регулювання і нагляд: методологія та практика: монографія. Одеса: Видавництво «Атлант», 2013. 491 с.

27. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 16.10.2021).

28. Банківський нагляд: офіційний сайт Національного банку України: веб-сайт. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123147&cat_id=123119_ (дата звернення: 08.10.2021).

29. Яременко О. Р., Беренич А. В. Механізм управління та фактори впливу на фінансову стійкість банку. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 20. С. 918-923.

30. Економічні нормативи та ліміти відкритої валютної позиції. Офіційний сайт Національного банку України: веб-сайт. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#2> (дата звернення : 23.10.2021).

31. Довгань Ж.М. Менеджмент у банку : підруч. Тернопіль : Економічна думка, 2017. 512 с.

32. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: підруч. 2-ге вид., доп. і перероб. К. : КНЕУ, 2004. 468 с.

33. Череп А.В. Проблеми та методи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2011. 150 с.
34. Банківська система : навч. посіб. / Катан Л.І., Демчук Н.І., Бабенко-Левада В.Г., Журавльова Т.О. Дніпро : Пороги, 2017. 444 с.
35. Дзюблюк О. В. Банківські операції : Підруч. Тернопіль : Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. 696 с.
36. Неізнана О.В. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий менеджмент у банку» : Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. фінансів і банківської справи. Кривий Ріг : [ДонНУЕТ], 2017. 216 с.
37. Лачкова В.М., Лачкова Л.І., Шевчук І.Л. Фінансовий менеджмент у банку. Х : Видавець Іванченко І.С, 2017. 180 с.
38. Банківські операції : навч. посіб. / Капран В.І., Кривченко М.С., Коваленко О.К., Омельченко С.І. К : Центр навчальної літератури, 2006. 208 с.
39. Основи банківської справи : Навч. посіб./ Прокопенко І.Ф., Ганін В.І., Соляр В.В., Маслов С.І. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 410 с.
40. Банківські операції : навч. посіб./ Демчук Н.І., Довгаль О.В., Владика Ю.П. Дніпро : Пороги, 2017. 461 с.
41. Лютий І.О. Солодка О. О. Банківський маркетинг : підручн. [для студ. вищ. навч. закл.]. К. : Центр учбової літератури, 2010. 776 с.
42. Романова М.І., Устюгова Ж.В. Основи банківської справи. Навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2007. 168 с.
43. Череп А.В., Андросова О.Ф. Банківські операції. Навч. посіб. К. : Кондор, 2007. 410 с.
44. Зянько В.В., Тептя О.В. Банківська справа. Навч. посіб. Вінниця, ВНТУ, 2004. 113 с.
45. Рябініна Л.М., Няньчук Н. Ю., Ухлічева Л.І. Банківські операції : навч. посібн. Одеса : ОДЕУ, 2011. 536 с.
46. Прасолова С.П., Вовченко О.С. Банківські операції : навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 568 с.

47. Кремень О.І., Пікалюк О.С. Особливості управління фінансовою стійкістю банку. *Домінанти соціально-економічного розвитку України в умовах інноваційного типу прогресу* : зб. тез II Всеукраїнської наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих вчених, 25 березня. 2021 р. Київ : КНУТД, 2021. С. 181-183

ДОДАТКИ